

asoscongress

**ULUSLARARASI DİN BİLİMLERİ
SEMPOZYUMU**

*International Symposium
on Religious Sciences*

**SEMPOZYUM ÖZET KİTAPÇIĞI
CONFERENCE ABSTRACTS**

Editör: Prof. Dr. Cevdet Kılıç

ISBN: 978-605-2132-72-2

V. ULUSLARARASI DİN BİLİMLERİ SEMPOZYUMU ÖZET KİTAPÇIĞI

ISBN: 978-605-2132-72-2

Yayın Yönetmeni

Muhammet Özcan

Yayın Editörü

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Zincirli

Kapak Tasarımı

Bülent Polat

Erişime Açıldığı Tarih

12.10.2018

Asos Yayınevi

1.baskı

Adres: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu Cad. No: 67/2-4/MERKEZ/ELAZIĞ

Telefon: 0530 473 23 00

Mail Adresi: asos@asosyayinlari.com

Web: www.asosyayinlari.com

Instagram: <https://www.instagram.com/asosyayinevi/>

Facebook: <https://www.facebook.com/asosyayinevi/>

Twitter: <https://twitter.com/Asosyayinevi>

Özet kitapçığında yayınlanan tüm bildiriler Sobiad tarafından indekslenmiş, İntihal.net tarafından benzerlik denetiminden geçirilmiştir.

Sempozyum Onursal Başkanı

Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Bahri Şahin

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Cevdet Kılıç

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Aldyab

Dr. Öğretim Üyesi Bilal Yıldırım

Dr. Öğretim Üyesi Hüsametdin Karataş

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ali Tilbe

Prof. Dr. Abdulkadir Baharçipek

Prof. Dr. Adnan Çelik

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Turan Sinan

Prof. Dr. Ahmet Yatkın

Prof. Dr. Aleksandra Vranes

Prof. Dr. Ali Yılmaz Gündüz

Prof. Dr. Alper Maral

Prof. Dr. Anaid Donabedian Inalco

Prof. Dr. A. Melek Özyetgin

Prof. Dr. Belkacem Boumahdi

Prof. Dr. Bünyamin Akdemir

Prof. Dr. Canan Çetin

Prof. Dr. Candalene J. McCombs

Prof. Dr. Cemile Hesenzade

Prof. Dr. Choi Han – Woo

Prof. Dr. Cihan Işıkhani

Prof. Dr. Çağatay İnam Karahan

Prof. Dr. Daoud Djefla

Prof. Dr. David Carr

Prof. Dr. Elena Oganova
Prof. Dr. Elif Yüksel Oktay
Prof. Dr. Emin Çelebi
Prof. Dr. Erica H. Gilson
Prof. Dr. Erol Asiltürk
Prof. Dr. Erol Parlak
Prof. Dr. Eva Agnes Csato
Prof. Dr. Fadime Suata Alpaslan
Prof. Dr. Flera Sayfulina
Prof. Dr. Güldane Araz Ay
Prof. Dr. Gwendolyn Alexander
Prof. Dr. H. Birsan Hekimoglu-Örs
Prof. Dr. Hacer Tor
Prof. Dr. Hasan Arapgirlioğlu
Prof. Dr. Himmet Karadal
Prof. Dr. Hocine Boukara
Prof. Dr. Işıl Uluçam Wegmann
Prof. Dr. İ. Gülsel Sev
Prof. Dr. İbrahim Halil Sugözü
Prof. Dr. İbrahim Örnek
Prof. Dr. İhsan Çapçioğlu
Prof. Dr. İlhan Özkeçeci
Prof. Dr. Joachim Klose
Prof. Dr. Kathleen Malu
Prof. Dr. Kazuyuki Nagai
Prof. Dr. Khalil Awda
Prof. Dr. Kim Hyo Joung
Prof. Dr. Liptai Kalman
Prof. Dr. Ljiljana Marković
Prof. Dr. Lubov Kopanitsya
Prof. Dr. M. Ali Kırman
Prof. Dr. M. Cihat Can
Prof. Dr. Mahmut Tekin

Prof.Dr. Mehmet Koştumoğlu
Prof. Dr. Mashood Baderin
Prof. Dr. Mohammed Hardan Ali
Prof. Dr. Moheddin Bananeh
Prof. Dr. Mustafa Arslan
Prof. Dr. Mustafa İsmail Kaya
Prof. Dr. Mustafa Uslu
Prof. Dr. Nabeel Madallah Hamad Al-Obaidi
Prof. Dr. Nassıra Hedjerassı
Prof. Dr. Olena Ivanovska
Prof. Dr. Orhan Çoban
Prof. Dr. Recep Dikici
Prof. Dr. Robert Elliott
Prof. Dr. Roberto Veraldi
Prof. Dr. Sanjin Kodric
Prof. Dr. Sedat Cereci
Prof. Dr. Serpil Ağcakaya
Prof. Dr. Sevil Mehdiyeva
Prof. Dr. Sevgi Soylu Koyuncu
Prof. Dr. Sven Tarp
Prof. Dr. Tahir Akgemci
Prof. Dr. Tarık Özcan
Prof. Dr. Tetsuya Sato
Prof. Dr. Türev Berki
Prof. Dr. Tofiq Abdülhasanli
Prof. Dr. Tom Schoeneman
Prof. Dr. Viktoria Serzhanova

Doç. Dr. Ahmet Talimciler
Doç. Dr. Arda Eden
Doç. Dr. Besir Mustafayev
Doç. Dr. Beyhan Kanter

Doç. Dr. Beyhan Zabun
Doç. Dr. Burçin Cevdet Çetinsöz
Doç. Dr. Duygu Kızıldağ
Doç. Dr. Dünder Alikılıç
Doç. Dr. Elmas Şahin
Doç. Dr. Elmira Memmedova Kekeç
Doç. Dr. Erdal Arlı
Doç. Dr. Esra Birkan Baydan
Doç. Dr. Evrim Mayatürk Akyol
Doç. Dr. Fatih Arslan
Doç. Dr. Fatih Mehmet Öcal
Doç. Dr. Fatma Nur Yorgancılar
Doç. Dr. Ferit İzci
Doç. Dr. Fulya Erlüle
Doç. Dr. Funda Kızıler Emer
Doç. Dr. Gulnara Kanbarova
Doç. Dr. Gül Kayalıdere
Doç. Dr. Güldane Araz Ay
Doç. Dr. Güler Tozkoparan
Doç. Dr. Halil İbrahim Koruca
Doç. Dr. Halil Tokcan
Doç. Dr. Hasan Güner Berkant
Doç. Dr. İrina Pokrovskaya
Doç. Dr. Kader Sürmeli
Doç. Dr. Kemal Erol
Doç. Dr. Kürşat Çelik
Doç. Dr. Lütfiye Özdemir
Doç. Dr. Mahmut Yardımcıoğlu
Doç. Dr. Mary Beth Schaefer
Doç. Dr. Mehmet Ak
Doç. Dr. Muhittin Kapanşahin
Doç. Dr. Murat Elmalı
Doç. Dr. Mutlu Deveci

Doç. Dr. Nazile Abdullazade
Doç Dr. Necdet Yaşar Bayatlı
Doç. Dr. Nevin Özdemir
Doç. Dr. Okan Murat Öztürk
Doç. Dr. Olca Sürgevil
Doç. Dr. Özlem Demirel Dönmez
Doç. Dr. Sare Şengül
Doç. Dr. Sibel Kılıç
Doç. Dr. Şafak Kaypak
Doç. Dr. Tamer Budak
Doç. Dr. Tarana Khalilova Ahmed Gizi
Doç. Dr. Tuba Büyükbeşe
Doç. Dr. Tudora Arnaut
Doç. Dr. Turan Akkoyun
Doç. Dr. Yegane Çağlayan
Doç. Dr. Yılmaz Karadeniz
Doç. Dr. Yusuf Şahin
Doç. Dr. Yüksel Göğebakan

Dr. Öğretim Üyesi Ahmed Aldyab
Dr. Öğretim Üyesi Bahadır Köksalan
Dr. Öğretim Üyesi Banu Tanrıöver
Dr. Öğretim Üyesi Bengü Hırlak
Dr. Öğretim Üyesi Beyzade Nadir Çetin
Dr. Öğretim Üyesi Birol İpek
Dr. Öğretim Üyesi Burçak Erdal
Dr. Öğretim Üyesi Burcu Özge Özaslan Çalışkan
Dr. Öğretim Üyesi Duygu Koçak
Dr. Öğretim Üyesi Ebru Onurlubaş
Dr. Öğretim Üyesi Fadime Tosik Dinç
Dr. Öğretim Üyesi Gülsüm Vezir Oğuz
Dr. Öğretim Üyesi Hakan Yalap

5. Uluslararası Din Bilimleri Sempozyumu 25-27 Ekim 2018

İstanbul

Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Görücü
Dr. Öğretim Üyesi İdil Tuncer Kazancı
Dr. Öğretim Üyesi İzzet Taşar
Dr. Öğretim Üyesi Kürşat Yusuf Aytaç
Dr. Öğretim Üyesi Lütfi Alıcı
Dr. Öğretim Üyesi Lütfiye Özaydın Akyol
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Levent Erdaş
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Yılmaz
Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Uğraş
Dr. Öğretim Üyesi Nilüfer Alimen
Dr. Öğretim Üyesi Nurhodja Akbulaev
Dr. Öğretim Üyesi Özlem Yaşar Uğurlu
Dr. Öğretim Üyesi Ramazan Yirci
Dr. Öğretim Üyesi Recep Özdemir
Dr. Öğretim Üyesi Seçil Eda Kartal
Dr. Öğretim Üyesi Semra Kıranlı Güngör
Dr. Öğretim Üyesi Sezgin Demir
Dr. Öğretim Üyesi Tahir Çelikbağ
Dr. Öğretim Üyesi Tuncay Yavuz Özdemir
Dr. Öğretim Üyesi Türkan Askerova
Dr. Öğretim Üyesi Yavuz Haykır

Dr. Elçin İbrahimov

İÇİNDEKİLER

Aristoteles'e Göre Fizik ve Metafizik Bağlamda Hareketin Tanımı	3
Arkaik İnsanın Ritüel Merkezi: Göbeklitepe.....	4
Bazı Medenî Âyetler Merkezinde Birarada Yaşama Kültürüne Kur'ânî Bakış	5
Bilginin Bütünlüğü Çerçevesinde Manastırlı İsmail Hakkı'nın (Ö. 1330/1912) Tefsir Usulüne Dair Fusûlu't-Teyşîr Fî Usûli't-Tefsîr Adlı El Yazması Eserinin Değerlendirilmesi	6
Bir Fenomen Olarak Dağ Kültü ve Dinlerdeki Yeri	8
Bir Seyrin Serencâmı, Sûfî Şiirlerde 'tasavvufî Bilgi ve Türleri'	9
Büveyhiler Döneminde Ehl-i Sünnet Kelâmı	10
Dini Grup Mensubu Bireylerde Dini İnanç Tutum ve Davranış Açısından Kuşaklararası Farklılaşmaya Etki Eden Faktörler: Erenköy Cemaati Örneği.....	11
Dini Hükümlerin Genel Gayelerinin Ceza Hukuku ile İlişkisi.....	12
Ehl-i Hadis'in İlim Anlayışı: Zuheyr B. Harb (Ö. 234/849) ve Kitâbu'l-'İlm Adlı Eseri Özelinde	13
El-Lât ve El-İlâh: Cahiliyeden İslam'a Arap Toplumunda Tanrı Algısı	14
Eril Habitus ve Din: Kimlik Çözümleme Girişimi.....	16
Fazlurrahman'ın Islamic Methodology İn History İsimli Eserindeki Hadislerin Değerlendirilmesi	17
Felsefe ve Bilim İlişkisi	18
Günümüzde Ruh-Beden Düalizmine Yöneltilen Eleştiriler ve Alternatif Bir Düalizm Olarak Zuhurculuk	20
H. Peygamber ve Medine Yönetimi	21
İbn Cübeyr Seyahatnamesi'nde Bağdat Şehri	22
İbn Kesîr'in El-Bidâye Ve'n-Nihâye Fî't-Tarih Adlı Eserinde; Hallâc-i Mansûr Bahsinin Değerlendirilmesi	23
İkbal'de Varlık ve Varlığın Bir Tezahür Unsuru Olarak Aşk.....	24
Kur'an'ı Antik Mısır Kaynakları Işığında Okuma: Hz. Musa'nın Asa ve Beyaz El Mucizeleri	25
Kur'ân Tarihi ve Kırâat İlmi Açısından Ebû Ubeyd El-Kâsım B. Sellâm'ın Fezâilu'l-Kur'ân'ı.....	26
Kur'ân Tefsirinin Önemi/kulluk ve Dini Görevle İlgisi	27
Matürîdî'nin İstedîği Türde Bir Özgür İrade Mümkün Mü"	28
Memlûk Mısır'ında Hanefîlerin Hadis Tartışmalarındaki Yeri ve Ebû Hanîfe/ Hanefîlik Savunusu: Abdulkâdir El-Kuraşî'nin (Ö.775/1373) El-Cevâhiru'l-Mudiyye Fî Tabakâti'l-Hanefiyye Adlı Eseri Bağlamında.....	29
Metafizîğe Giden Yolda Fizik ve Astronomi Biliminin Önemi Üzerine Bir Değerlendirme	31
Peygamberlerin Karşılaştığı Zorluklar ve Dini Başa Çıkma Etkinlikleri: H.Z Yakup, H.Z Yusuf ve H.Z Eyyûp Örneği	32
Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde Evrensel Değerlerin Rolü	34

Richard Swinburne'ün Teodisesi Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım	35
Roma'da Devlet Yönetiminde Dinin Etkisi (Hristiyanlık Öncesi).....	36
Sahih Hadisin İhtilafı Şartları.....	37
Siyasal Meşruiyet Açısından Hz. Muhammed'in Otoritesi	38
Sosyo-Teolojik Bağlamda Kur'an'da Bireye İlişkin Atıflar	39
Şu'f'a (Önalım) Hakkının Tarihi Gelişim Seyri ve Günümüz Hukukuna Yansımaları Bakımından Mukayesesî	40
Tevrat Tefsir Geleneğinde Raşi Tefsiri, Temel Nitelikleri ve Tevrat Tefsir Literatürüne Katkısı	41
Yahudi Geleneğindeki Metatron'un İslami Literatüre Yansımaları ve İnsanoğlunun Melekleşmesi Meselesi	42
Yunan Şehirlerindeki Dini Yapının ve Yunan Tanrılarının Roma'ya Etkisi	43
Zuhri ve 123/741 Yılındaki Haccı: Erken Dönem Hadis Tarihinden Bir Kesit	44
Dinin Tanımlanma Sorunu ve Sekülerleşme	46

Aristoteles'e Göre Fizik ve Metafizik Bağlamda Hareketin Tanımı

Arş.Gör. Hüseyin Yücel

Öz

Aristoteles doğanın bir devinim ve değişme ilkesi; yani hareket olduğu belirtir. Hareket en genel anlamıyla kuvve halindeki bir şeyin fiil haline geçmesidir. Kuvve halindeki şey metafiziksel anlamda maddeyi işaret ettiği gibi aynı zamanda fiziksel anlamdaki maddeyi de işaret edebilir. Örneğin salt kuvve halindeki heyulanın suretle birleşmesi onun harekete geçmesidir. Yani kuvvenin fiile geçişi, heyulaya suretin ilişmesi ile mümkündür. Kuvve haldeki madde, suretin kendisine ilişmesi ile fiil halindeki maddeyi oluşturur. Fiziksel anlamdaki hareket ise, mevcut olan bir nesnenin gerçekleştirdiği hareket türüdür. Nesneler için hareket kimi zaman yer değiştirme, kimi zaman değişim, kimi zaman ise oluş ve bozuluş hareketidir. Nesnelerin yer değiştirmesi onların özündeki bir değişimi beraberinde getirmemekle birlikte, onların doğal konumlarına hareket etmesi veya dışarıdan bir hareket ettiricinin kendilerine teması ile mümkündür. Değişim ise, nesnelerin katı, sıvı ve gaz hallerine geçişidir. Bu geçiş esnasındaki hareket, oluş ve bozuluşa kıyasla daha etkisiz bir hareket tarzıdır. Çünkü bu tür harekette nesne sahip olduğu özü korumakla birlikte sıcaklık değerinin farklılaşmasına bağlı olarak hacimsel bir değişim gösterir. Oluş ve bozuluş ise bir bakıma fiziksel bir bakıma da metafiziksel bir çerçevede ele alınır. Her oluşan ve bozulan nesne; bu hareketi esnasında özündeki bir değişimi beraberinde getirir. Oluş ve bozuluşun fiziksel yönü; nesneden bir nesnenin elde edilmesi iken, metafiziksel yönü; mevcut nesnelerin oluşan nesnelere maddesel kaynak sağlamasının yanı sıra, her birinin suretlerinin değişime uğramasıdır. Sonuç olarak Aristoteles'e göre fizik ve metafizik alandaki hareketler birbirinden oldukça farklılık arz eder. En temel hareket metafizik anlamdaki kuvve haldeki şeyin fiil hale geçmesidir. Fiil haldeki şeyin ise her türlü değişimi fiziksel hareketi bir anlamda içerisinde barındırmaktadır. Tebliğimizde yukarıda kısaca bilgi verdiğimiz çerçeve bağlamında hareket tarzlarının sınıflandırarak kapsamlı bir hareket tanımına ulaşılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Hareket, Tanım, Fizik, Metafizik

Arkaik İnsanın Ritüel Merkezi: Göbeklitepe

Mehmet Emin Güler

Öz

Bu makalenin konusu, Neolitik döneme ait ve Anadolu’da inşa edilen ilk tapınak olma özelliğine sahip olan Göbeklitepe’dir. Arkeologlara ve araştırmacılara göre bu megalitik yapı, insanlık tarihinin en eski tapınaklarından biridir. MÖ. 10.000 gibi uzun bir geçmişe sahip olan bu yapı, neolitik dönem avcı toplayıcı toplulukların bir başyapıtıdır. Göbeklitepe, yerleşik hayattan ve tarımsal üretimden yoksun olan avcı-toplayıcı toplulukların dinsel inanışları hakkında çok önemli bilgiler sunmaktadır. Bunun yanında eski Mezopotamya uygarlıklarının dinsel inanışlarının anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu tapınak, arkaik insanların dinden ve inançtan yoksun ilkel bir hayat sürmediklerini, aksine bir inanca sahip olduklarını, inançlarını yaşamak için tapınak inşa ettiklerini ve zengin dinî semboller kullandıklarını göstermektedir. Göbeklitepe, insanların yerleşik hayata geçip kendisi için konut yapmadan, hayvanları evcilleştirmeden ve tarımsal üretime başlamadan önce dinî ihtiyaçlarını karşılamak için tapınak yaptığının bir göstergesidir. Bu da dinin insanlık için ne kadar önemli ve öncelikli olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında Anadolu’nun bu ilk tapınağı, dinin doğuşuna ve kökenine ışık tutmaktadır. Göbeklitepe hakkında birçok iddia öne sürülmüştür. Özellikle Aden bahçesi, gözlem evi, şamanların ritüel merkezi ve tapınak olduğu tezleri öne çıkmaktadır. Göbeklitepe’nin yapısal ve biçimsel özellikleri, onun her şeyden önce bir tapınak olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göbeklitepe, Tapınak, Mezopotamya, Din.

Archaic People's Ritual Center: Göbeklitepe

Abstract

The subject of this article is the Göbeklitepe, which has the feature of being the first temple built in Anatolia and belonging to the Neolithic period. According to archaeologists and researchers, this megalithic structure is one of the oldest temples of human history. This structure which has a long history like 10,000 BC is a masterpiece of neolithic hunter gathering communities. Gobeklitepe provides us with crucial information about the religious beliefs of hunter-gatherers lacking urban life and agricultural production. It also contributes greatly to the understanding of the religious beliefs of the ancient Mesopotamian civilizations. This temple shows us that archaic people did not lead a life away from religion and beliefs, instead it proved that they had beliefs and constructed temples to observe their beliefs and employed rich religious symbols. Gobeklitepe is a sign that people started to build a temple first to meet their religious needs, even before adapting a settled life, constructing houses, domesticating animals, and starting agricultural production. This also expresses that how religion important and preferred for humanity. Besides this, this first temple of Anatolia sheds light on the origins and birth of religion. Many assertions about Göbeklitepe have been put forward. In particular, the theses of the Aden garden, the observatory, the ritual center of the shamans and the temples stand out. The structural and formal characteristics of Göbeklitepe indicate that it is a temple before all else.

Keywords: Göbeklitepe, Temple, Mesopotamia, Religion.

Bazı Medenî Âyetler Merkezinde Birarada Yaşama Kültürüne Kur'ânî Bakış

Dr. Öğretim Üyesi İlhami Günay

Öz

Kur'ân-ı Kerîm, insanı yeryüzünün imar ve tanziminden halife vasfıyla mesul tutmuştur. Ancak kültürel coğrafyanın şekillendirdiği toplumların aralarındaki ihtilaf ve tuttukları hayat düzeni, ortak inşası değil, birinin kurduğu nizamı, diğerinin yıkması şeklinde tarih boyunca tekrarlanı gelmiştir. Bu vakıa karşısında bütün insanlığın ortak ideallerde, müşterek değerlerde buluşturulması ve asgari müştereklerde ittifak ettirilmeleri gerekmektedir. Bu alanın en zor yönü, her toplumun dininin kendi teolojisini inşa etmesi ve onun dışında kalanları, dünyada dışlaması ve ahirette ilahi azaba müstahak görmesidir. Kur'ân-ı Kerîm, geniş insanlık ailesinin ferdi olan insanın fıtratına uygun olarak getirdiği; birr, adalet, îsar gibi erdemleri buluşma noktası şeklinde sunmaktadır. Mutlak doğru olduğundan emin şekilde kendi temel değerlerini sunarken, muhalif muhatabının değerlerini (tashihe gerek duyan yönlerini düzelterek) kabul etmekten çekinmemektedir. İmani konularda tebliğ, insani değerlerin müsbetini kabul ve menfisini (doğru alternatifini göstererek) güzellikle reddetmektedir. Saygı dili kullanma, hayırda yarış ve marufu yüceltme gibi ortak değerler merkezinde bütün insanlığı buluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayet, Kur'an, Kültür, Medeni, Yaşama

Bilginin Bütünlüğü Çerçevesinde Manastırlı İsmail Hakkı'nın (Ö. 1330/1912) Tefsir Usulüne Dair Fusûlu't-Teysîr Fi Usûli't-Tefsîr Adlı El Yazması Eserinin Değerlendirilmesi

Arş.Gör. Hasan Yücel

Öz

Osmanlı devleti, altı asır boyunca dünyada insanlığa pek çok alanda hizmet etmiş ve yön vermiştir. Osmanlı coğrafyasında diğer bilim dallarında olduğu gibi islâmî ilimler alanında da bir çok alim yetişmiştir. Tefsir alanında bu alimlerden tespit edebildiğimiz kadarıyla balkan kökenli olanlar şunlardır: 1. Nûreddinzâde (981/1574) 2. Vardârî (Hafız Mahmud) (1045/1635) 3. Abdullah Bosnevî (1054/1644) 4. Vardârî Şeyhzade Muhammed Efendi (1057/1647) 5. İsmail Hakkı Bursevî (1138/1725) 6. İbrâhim b. Hasan el-İşkodravî (1260/1854) 7. Abdülkerim Vardârî (1300/1882) 8. Giritli Sırrı Paşa (1313/1895) 9. Manastırlı İsmail Hakkı Efendi (1330/1912) 10. Debreli Vildân Fâik (1344/1925) 11. Yûsuf b. Muhammed eş-Şumnî (?) Bu alimlerden kimi tam tefsir, kimi sure tefsiri yapmışken kimi de tefsir usulüne dair eser vermiştir. Genel olarak osmanlı döneminde tefsir usulüne dair eser üretiminin azlığının, balkan kökenli alimler için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bu eserler içinde Manastırlı İsmail Hakkı'nın osmanlıca kaleme aldığı Fusûlu't-Teysîr fi Usûli't-Tefsîr adlı eseri zikredilebilir. Bu eser, Daru'l-funûn mektebi 1. sınıf öğrencileri için hazırlanmış bir ders kitabıdır. Sadece tek nüshasını tespit edebildiğimiz ve yazma olarak bulunan 34 varaklık bu eser, özellikle kuran ilimlerinden tefsire direk etki edebilecek konuları içermektedir. Bu yönüyle eserin bilginin bütünlüğü fikrine bir örnek teşkil ettiğini düşünüyoruz. (Bilginin bütünlüğünden kastımız, temel islam bilimlerinin birbirinden apayrı ilimler olmayıp, sürekli ve zorunlu bir ilişki içerisinde bulundukları düşüncesidir.) Bu durum müellifin aynı okul için ders kitabı olarak hazırladığı fıkıh usulü eseri incelendiğinde açıkça görülebilecektir. Muhtemelen aynı okulda birbirini tamamlayacağı düşüncesiyle okutulan bu iki eser, Fıkıh usulü ile tefsir usulünü birbirinden ayırt edecek ve aynı zamanda usul açısından birbirini tamamlayacak şekilde hazırlanmıştır. Örneğin temelde fıkıh usulü konularından olan, ancak tefsir usulü eserlerinde de yer bulan lafızlar konusu, müellif tarafından sadece fıkıh usulüne dair yazdığı eserde yer almaktadır. Bu da özelde Manastırlı İsmail Hakkı'nın, genelde de o dönem alimlerinin zihninde islami ilimlerin bir bütün olarak (biri diğerini tamamlayan ya da biri diğerine veri üreten ilimler olarak) algılandığını gösterebilir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Balkan, Manastırlı, Tefsir, Usul

Evaluation Of The Manuscript Named Fusûlu't-Teysîr Fi Usûli't-Tafsîr About The Methodology Of Tafsir Belongs To Manastırlı İsmail Hakkı On The Integrity Of The Information

Abstract

Ottoman state has served and directed many aspects of humanity throughout the world for six centuries. There are many scholars in the field of Islamic sciences as well as in other branches of science in the Ottoman geography. As far as we can ascertain from these scholars in the field of tafsir, those of Balkan origin are as follows: 1. Nûreddinzâde (981/1574) 2. Vardari (Hafız Mahmud) (1045/1635) 3. Abdullah Bosnevi (1054/1644) 4. Vardari Sheikhzade Mohammed Efendi (1057/1647) 5. İsmail Bursevi (1138/1725) 6. Ibrahim b. Hasan al-Shkodravi (1260/1854) Abdülkerim Vardari (1300/1882) 8. Cretan Savior Pasha (1313/1895) 9. Manastir İsmail Efendi (1330/1912) Some of these scholars gave some works of tafsir, In these works, Fusûlu't-Teysîr fi Usûli't-Tefsîr, which Monastir İsmail Ömer received from Ottoman residences, can be mentioned. This work is a textbook prepared for first grade students of Daru'l-funûn school. This work, which we can only detect the single copy of and which is found in

the writings, contains especially the issues that can be directly influenced by the tafsir of the founding sciences. In this respect, we think that the integrity of the work of knowledge constitutes an ideal example. (I mean by the totality of the information that fundamental Islamic sciences are not separate sciences, but are in constant and compulsory relationship.) This can be clearly seen when the author's fiqh way of writing prepared for the same school is examined. These two pieces, which are probably thought to complement each other in the same school, are distinguished from each other by the Fıkıh method and the tafsir method, and at the same time they are prepared to complement each other in terms of method.

Keywords: Ottoman, Balkan, Manastırlı, Tafsir, Methodology

Bir Fenomen Olarak Dağ Kültü ve Dinlerdeki Yeri

Arş.Gör. İbrahim Emre Şamlıoğlu

Öz

Dağlar, tarih boyunca birçok dinde kutsal olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede çeşitli dinlerde dağlar tanrının veya tanrısal varlıkların bulunduğu, çeşitli mucizevi olayların yaşandığı yerler olarak algılanmakta ve bu nedenle bu mekanlarda başta kurban sunumu olmak üzere çeşitli ritüeller icra edilmektedir. Dağlar, bu konumlarının yanında yücelikleri sebebiyle çeşitli kültürlerde axis mundi (evrenin merkezi) olarak da kabul edilmektedir. Çeşitli din ve kültürlerdeki dağlarla ilgili bu inanış ve anlayışlara bağlı olarak dağlara yönelik birtakım tapınım ve tazim amaçlı uygulamalar, ritüeller gelişmekte, dinlerdeki bu inanış ve uygulamalar da dağ kültürü olarak adlandırılmaktadır. Dağ kültürü, Mısır, Mezopotamya, Yunan, Hint, Çin, Japon ve geleneksel Türk inanışlarında ve Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi dinlerde görülebilmektedir. Zikredilen bu inanışlarda dağ kültürü, temelde aynı özelliklere sahip olmaktadır. Bu özellikler i) kutsal ve kozmik merkez olarak dağlar, ii) vahiy ve vizyon yeri olarak dağlar, iii) kutsal varlıkların ikamet ettiği yer olarak dağlar, iv) ölümler alemi olarak dağlar, v) tapınak olarak dağlar ve vi) kurban yeri olarak dağlar şeklinde belirtilebilir. Bu özellikler bağlamında dinlerdeki dağ kültürünü bilmek, o dinlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak, diğer tabiat fenomenleriyle olan ilişkisi açık bir şekilde görülebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dağ Kültü, Axis Mundi, Kozmik Merkez, Ölümler Alemi, Fenomen

Mountain Cult As A Phenomenon And Its Place In Religions

Abstract

Mountains are sacred places in many religions throughout the history. In this context, mountains are regarded as places in various religions where the god or other deities exist and supernatural events happen. For this reason, some rituals particularly sacrifice rituals are performed in these places. Mountains are also regarded as axis mundi (the center of the universe) because of their greatness. Depend on the beliefs and understandings about mountains in some religions and cultures, many rituals and practices related to mountains improve, beliefs and practices in religions about this understanding are called mountain cult. Mountain cult may be seen in Egyptian, Mesopotamian, Greek, Indian, Chinese, Japanese and traditional Turkish beliefs and religions like Judaism, Christianity, and Islam. The mountain cult as mentioned in these religions basically has the same principles. These principles are i) mountains as the sacred and cosmic center, ii) mountains as the place of vision and revelation, iii) mountains as places that deities dwell, iv) mountains as the realm of the dead, v) mountains as temple and vi) mountains as places of sacrifice. In this context searching about mountain cult in religions will contribute to being understood other religions much better, so its relation with other natural phenomena will appear explicitly.

Keywords: Mountain Cult, Axis Mundi, Cosmic Center, Realm Of The Dead, Phenomenon

Bir Seyrin Serencâmi, Sûfî Şiirlerde ‘tasavvufî Bilgi ve Türleri’

Araştırmacı Murat Ayar

Öz

Zahirî ilimlerde bilginin başlıca kaynakları akıl ve duyu organlarıdır. Çalışmamızdaki temel gaye; tasavvufta manevî seyri yaşayan kişinin bilgi kaynaklarının sûfî şâirlerin şiirlerine nasıl yansıdığının aktarılmasıdır. Çalışmamızda tasavvufî bilginin kaynakları ve türleri için 10'un üzerinde mutasavvıf şâirin divânı incelenmiş ve bilgi kaynakları terminolojik bir incelemeye tâbi tutulmuştur. Kur'an ve hadis merkezli alıntılar ve telmihlerin yanında halk arası söz ustalığına varan söyleyiş örnekleri de incelenmiştir. Çalışmamızın çerçevelenmesi için divânların sadece aruzla yazılmış şiir örneklerinden istifade edilmiştir. Etüt ettiğimiz mutasavvıf şâirler bilgiyi marifet, irfân, yakîn, ilhâm, ferâset, rüyâ, sır, nur gibi kavramlarla tanımlama yoluna gitmişlerdir. Aynı zamanda bu kavramları hem bilginin bir türü ve kaynağı olarak görüp nazma çekmişlerdir. Mutasavvıf şâirlerin tüm bu kavramların ediniminde üzerinde mutabık kaldıkları en önemli nokta; kişinin nefsiyle olan cehdidir. Beyitlerde marifet ve irfânın sebebi, emâreleri, çeşitleri ve marifet sahibi olan ârifin hâli ve yaşam tarzı, bilgiye ulaşmada mürşide olan ihtiyaç, marifete ulaşamamış kişilerin durumları hakkında bilgiler verilmiştir. Tasavvuf epistemolojisinin sûfîlerin şiirlerinde nasıl ve ne şekilde işlendiğini görme ve tetkik etme adına çalışmanın önemli ve dikkat çekici olduğunu düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Marifet, Bilgi, Tasavvuf, Sûfî, Şiir

Büveyhiler Döneminde Ehl-i Sünnet Kelâmı

Arş.Gör. Nisa Gecekuşu Demirbaş

Öz

Hicri 4. ve 5. asırda İslam dünyasında siyasi anlamda bir bütünlükten bahsetmek mümkün değildir. Bu dönemde Abbasi Devleti yönetiminde olsa da onların siyasi otoriteleri zayıflamış ve birçok bölgesel devlet oluşmaya başlamıştır. Bu bölgesel devletlerden biri de 334/945-447/1055 yılları arasında hüküm sürmüş olan Şii Büveyhiler Devletidir. Büveyhiler, Abbasilerin siyasi güçsüzlüğünden yararlanarak Bağdat'ı ele geçirmiş ve Şii bir hanedan olarak, Sünni Abbasi hilafeti üzerinde tahakküm kurma imkânını elde etmiştir. Siyasi anlamda fazlasıyla karışık olan bu dönem, ilmi ve kültürel bakımdan ise aksi bir yönelim göstermiş ve zengin bir ilim yelpazesi sunmuştur. İslami ilimlerdeki gelişme açısından yoğun olan Şii Büveyhiler döneminde kelâm ilmi de kendine gelişme sahası bulmuş ve bünyesinde her mezhepten pek çok ünlü simayı barındırmıştır. Büveyhiler, Şii eğilimli olmasına rağmen, bu dönemde Bâkılânî, Ebû Ya'lâ el- Ferrâ, İbn Batta gibi Sünni mütekellimler de ön plana çıkarak kelâm ilmi ile ilgili eserler telif etmiştir. Bu çalışmada Büveyhi yöneticileri ile Sünni kelimcilerin ilişkileri irdelenerek mevcut fikri özgürlüğün arka planı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büveyhiler, Kelâm, İlim, Şia, Ehl-i Sünnet.

Dini Grup Mensubu Bireylerde Dini İnanç Tutum ve Davranış Açısından Kuşaklararası Farklılaşmaya Etki Eden Faktörler: Erenköy Cemaati Örneği

Birgül Okcu

Öz

Sosyal bilimlerde kuşak çatışmaları üzerine yapılan çalışmalar nispeten yakın tarihlidir ve daha çok ABD ve Avrupa merkezlidir. Son birkaç yüzyıl içinde bu bölgelerde yaşanan büyük toplumsal dönüşüm, savaşlar, ekonomik krizler, doğal afetler ya da devrimler gibi toplumsal olgular içerisinde aynı zamanı ve aynı kaderi paylaşan bireylerin temel özellikleri tasnif edilerek kuşaklama çalışmaları şekillendirilmiştir. Ancak ABD ve Avrupa merkezli toplumsal gerçekliği esas alan çalışmalara dayalı olarak yapılan kuşaklama tasnifleri ülkemizin toplumsal yapısına tam olarak uymamaktadır. Bu noktada sadece kuşaklama çalışmalarının temel dayanağı olan 2. Dünya Savaşı ve sonrasında ABD ve Avrupa’da yaşanan toplumsal travmaların 2.Dünya Savaşına girmemiş ülkemiz için anlamlı ve ayırt edici bir özellik taşımayacağını söylemek bile durumun anlaşılması için yeterli olacaktır. Bildirimiz kuşaklar arası farklılaşmayı dini grup mensubu bireylerde dini inanç, tutum ve davranış açısından ortaya koymayı hedeflemektedir. Kanaatimizce Türkiye’deki siyasi, ekonomik ve kültürel değişimlere bağlı olarak yakın tarihimizde üç farklı kuşak olduğu iddia edilebilir: (1) 1960 ve öncesinde doğanlar, (2) 1960 ve 1990 arası doğanlar ve (3) 1990 sonrası doğanlar. Söz konusu kuşaklar arasında farklılaşmayı ve bu farklılaşmaya etki eden faktörleri ortaya çıkarmak amacıyla bir alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırması için dini grup olarak Türkiye’de aktif faaliyet gösteren ve Tasavvufi literatürde Nakşibendilik olarak adlandırılan geleneğe dâhil olan “Altınoluk-Erenköy Cemaati” seçilmiştir. Alan araştırması örneklemini içinde Marmara Bölgesi’nde (İzmit, İstanbul ve Bursa) yaşayan dini grup mensubu kadınlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Nitel yönteme bağlı olarak yapılan araştırmada derinlemesine mülakat, katılımlı yoğun gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırma neticesinde dini grup mensubu bireylerde dini inanç tutum ve davranış açısından kuşaklararası farklılaşmaya etki eden faktörler; siyasi gelişmeler, eğitim düzeyinin yükselmesi, ekonomik düzeyin yükselmesi, dini tartışmaların birey üzerindeki etkisi, telekomünikasyon, medya ve popüler kültür olarak tespit edilmiştir. Sonuçta bu faktörlerin bireyin dini inanç tutum ve davranışları üzerindeki etkileri sosyolojik bir analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dini Grup, Dini İnanç, Kuşak, Farklılaşma, Altınoluk-Erenköy Cemaati

Dini Hükümlerin Genel Gayelerinin Ceza Hukuku ile İlişkisi

Doç.Dr. Münteha Maşalı

Öz

Dini Hükümlerin Genel Gayelerinin Ceza Hukuku ile İlişkisi Hukuk kurallarının konulması sırasında hedeflenen amacı dikkate alan teleolojik yorum, kanunun gerek anlaşılması gerekse uygulanması açısından önem arz etmektedir. İslam hukukunda da hem her bir hükmün vazediliş amacının hem de hükümlerin tamamını kuşatan genel üst değerlerin tespitine yönelik bir yorum faaliyetinden söz etmek mümkündür. Fıkıh literatüründe teşriin bütününe hakim olan yüce değerler “makâsıd” kavramı ile ifade edilmiştir. Bu çerçevede dinin korunmasını zorunlu olarak öngördüğü din, hayat, akıl, nesil ve mal şeklindeki beş esas en üst mertebeye ele alınmış ve “zaruri makâsıd” olarak nitelendirilmiştir. İslam hukukçularına göre korumadan maksat, beş esasın hem varlık kazanması hem de varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli cezai önlemlerin alınmasıdır. Dolayısıyla bu bildiride zaruri maksatlar ile cezalar arasında kurulan ilişkinin arka planı ve usul ilmindeki teknik temelleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Akabinde İslâm’ın temel değerleri ışığında günümüz dünyasının ceza hukuku alanında değişen algı ve ihtiyaçlarına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Makâsıd, Zarurî, Ceza.

Ehl-i Hadis'in İlim Anlayışı: Zuheyr B. Harb (Ö. 234/849) ve Kitâbu'l-İlm Adlı Eseri Özelinde

Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Emin Eren

Öz

“İlim”, İslam düşüncesinin anahtar kavramlarından biridir. “İlim” kelimesi, aynı kökten gelen türevleri (âlim, te‘allum) ve ilişkili olduğu diğer kavramlarla birlikte (fıkıh, ma‘rife gibi) İslam medeniyetinin ve entelektüel birikiminin şekillenmesinde daima belirleyici olmuştur. Ancak bu birikimi oluşturan felsefe, kelam, fıkıh, tasavvuf ve hadis gibi değişik disiplinler ilim kavramını, tanımı, mahiyeti ve kapsamı açısından farklı zeminlerde tartışmışlardır. Neticede söz konusu disiplinlerin kendilerine özgü bilgi anlayışları ortaya çıkmıştır. Kavrama yükledikleri anlam ve rivayet merkezli yaklaşımları itibariyle hadisçilerin, daha doğru bir ifadeyle Ehl-i hadis’in ilim anlayışı, diğer disiplinlerden önemli farklılıklar taşımaktadır. Bu tebliğde Ehl-i hadis’in ilim anlayışları, “ilim” ile neyi kastettikleri III/IX. asır önemli hadis alimlerinden Zuheyr b. Harb’in (ö. 234/849) Kitâbu'l-İlm adlı eseri özelinde tahlil edilecektir. Bu çerçevede Zuheyr b. Harb’in ilmî şahsiyeti, bu eserin içeriği, sistematigi ve kendine özgü niteliği üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlim, Bilgi, Ehl-i Hadis, Zuheyr B. Harb, Kitâbu'l-İlm

The Perception Of Knowledge (Al-‘ilm) By Ahl Al-Hadith: With Special Reference To Kitab Al-‘ilm By Zuhayr B. Harb (D. 234/849)

Abstract

“Al-‘ilm” is one of the key concepts of Islamic thought. The word ‘ilm as well as its derivatives (‘alim, ta‘allum) and other related concepts (such as fiqh and ma‘rifa) have always been important determinants in shaping Islamic civilization and its intellectual accumulation. Various disciplines such as philosophy, theology, tasawwuf, fiqh, and hadith, which constitute aspects of this accumulation, have discussed the notion of ‘ilm (knowledge) in terms of its definition, nature and scope, resulting in their own distinctive understandings of knowledge (al-‘ilm). The perception of knowledge by the muhaddithun, or to be more exact by ahl al-hadith, differs considerably from the other disciplines due to their narrative-centered approach to the concept of ‘ilm. In this paper, how ahl al-hadith conceptualized the ‘ilm and what they mean by it are discussed through the close reading of the Kitab al-‘Ilm by Zuhayr b. Harb (d. 234/849), a very influential hadith scholar of the 3rd/9th century and a very good representative of the people of hadith. The paper also deals with Zuhayr b. Harb’s scholarly personality, the content of his book, its systematic nature, and its characteristics.

Keywords: Al-‘ilm, Knowledge, Ahl Al-Hadith, Zuhayr B. Harb, Kitab Al-‘ilm

El-Lât ve El-İlâh: Cahiliyeden İslam’a Arap Toplumunda Tanrı Algısı

Arş.Gör. Esra Erdoğan Şamhoğlu

Öz

Dünya üzerindeki dinlerin genelinde en temel inanış; güvenilen, sevilen, koruduğuna inanılan kısaca yaratılışından ölümüne kadar kendini zayıf ve yalnız hisseden insanın kendisine bağlandığında güvende hissettiği yegâne düşünce; bir tanrının var olduğudur. Tanrı olgusu her toplumda, her kültürde ve her zaman diliminde farklı farklı adlandırılmış olsa bile, çoğu yönden her insanın zihninde benzer çağrışımlar uyandırmaktadır. Bu çağrışımlarda Tanrı bazen tek bazen de birden fazladır. Kur’an’ın indiği dönemde, yani bizim “Cahiliye Çağı” olarak adlandırdığımız dönemde ise Arap toplumunda çok tanrılı bir yapı görülmektedir. Köklerini o bölgede yaşayan eski Arap toplumlarından alan Cahiliye dönemi tanrı anlayışı, İslam dini ile birlikte eleştiriye maruz kalmış ve bu şekilde bir inanca sahip kişiler Kur’an ayetleri ile defalarca uyarılmıştır. Çok tanrılı yapı yerine tek tanrıcılığı savunan İslam dini, o dönem Araplarının sıklıkla yaptığı gibi Allah’ın yanına ne bir eş, ne bir çocuk ne de bir aracı konulmasını kabul etmiştir. Ayetlerde dönemin tapınılan putlarından örnekler verilerek Rab ve İlâh kavramları ile Allah’ın Tanrı olarak kapsadığı alan en geniş çerçevesi ile çizilmiştir. Sonuç olarak konuyla ilgili olarak zihinde beliren bazı sorular vardır: Cahiliye döneminde tanrı anlayışı nedir? Çok tanrıcılıktan kastedilen bizim şu an putperestlik olarak bildiğimiz olgu mudur? Dönemin putlarının Arap toplumu için işlevleri nelerdir? Kur’an’ın konuyla ilgili olarak inen ayetleri nüzul süreci içinde değerlendirildiğinde İslam dininin değiştirmek istediği noktalar nelerdir? Ayetlerin bir kişinin zihninde çizmek istediği Tanrı profili nedir? Allah, Kur’an’da hangi açılardan kabul edilen diğer Arap tanrılarından ayrılarak işlenmiştir? Bu ve benzeri soruların cevaplanması, Cahiliye döneminde ve İslam dini çerçevesindeki tanrı anlayışının karşılaştırılmasına olanak sağlayarak konuyla ilgili ayetlere farklı açıdan bakmayı kolaylaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Allah, Kur’an, Tanrı Algısı, Rab, İlâh, Cahiliye Dönemi, Putlar

Al-Lât And Al-Ilâh: The Perception Of God İn Arab Society From The Age Of Ignorance To Islam

Abstract

The main idea of many religions is to have a belief in that there is a God who is trustable, lovable and as a protector of humankind which feels weak and lonely themselves. Even if the idea of God is named differently in all societies and in all periods of time, when it comes to human it brings same meaning to mind. In these meanings, God is sometimes only one but sometimes more than one. In the time of revelation period which we named it as “the age of ignorance”, the Arab society has a belief in multiple gods. The conception of God which was taken its roots from the ancient Arab societies lived in the same places, criticized by Islam and those polytheist people were warned by Quranic verses several times. Islam as a monotheist religion accepts neither a wife nor a child with Allah or an intermediary between him and the humankind. The idols of that time are given as examples in verses and with the concepts of Rabb and İlâh, the main idea of Islam towards God is drawn by Qur’ân in a wide sense. As a result of, there are several questions to answer: What was the understanding of God in the Age of Ignorance? When we say “polytheism” now, was it the same with the understanding of “multiple gods” at that time? What was the function of the idols of that time? What was the point of change when we analyze the

verses in accord with the revelation process? What is the Islamic understanding of God through verses? With the answers of these questions, it will be helpful to compare the concept of God in the Age of Ignorance and in Islam and will be easy to find a different perspective to verses on this issue.

Keywords: Allāh, Qur'ān, The Perception Of God, Rabb, İlāh, The Age Of Ignorance, Idols

Eril Habitus ve Din: Kimlik Çözümleme Girişimi

Dr. Öğretim Üyesi Birsen Banu Okutan

Öz

Toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmasının kadınlığa hasredildiği, kadın/kadınlık ve din çalışmalarının hacimli bir literatüre ulaşmaya başladığı din sosyolojisi disiplini içinde “Müslüman erillik” şümullü çözümlemelere muhtaç, bakir bir alan olarak karşımızdadır. Bir manada, din sosyolojisi çalışmalarının toplumsal cinsiyet ile birlikteliğinin “Müslüman eril kimlikleri” ihmalî kadınlık-erkeklik söylemlerinin ilişkisellik içinde değerlendirilmesini sekteye uğratmaktadır. Müslüman eril kimlikleri çözümlemek için yola çıkan bu çalışma, din sosyolojisi disiplini içinde teori ve pratiği eklemlmeyi denemektedir. Temel problem, dışarıdan İslamcı olarak nitelendirilen Müslüman eril kimliklerin kendilerini nasıl tanımladıklarını göstermek, yaşam alanlarında önceliklerini, var olma biçimlerini, ilkelerini kendi dil kurgularından anlamaya çalışmaktır. Bu girişim, eril kimliklerin, yaratılan söylenin parçası olup olmadığını analiz ederken, eril habitusun, kendini din ile ilişkilendirdiği kapitone noktalarını çözümlemeyi hedeflemektedir. Çalışmanın temel kavramları, Bourdieu sosyolojisinin yapı taşları olarak söylenebilecek habitus, alan, doksa ve bir bütün olarak düşünömsel toplumbilimine dayanmaktadır. Metodolojik olarak ideografik şemsiyede nitelenebilecek araştırmada, kartopu örnekleme ile seçilen 57 Müslüman eril katılımcı ile mülakatlar gerçekleşmiş, erillik kavramının katılımcıların anlam dünyasında yarattığı bulgular kategorize edilerek gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Erillik, Müslüman Kimlik, Habitus

Fazlurrahman'ın Islamic Methodology İn History İsimli Eserindeki Hadislerin Değerlendirilmesi

Arş.Gör. Kübra Çakmak

Öz

Hadis ilminde Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen hadislerin ona aidiyeti ve sıhhatini tespit etmek üzere kullanılan isnad sisteminin büyük bir önemi bulunmaktadır. Nitekim isnad bir hadisin sübûtu için incelenmesi gereken ilk kısım olmuş ve bu zamana kadar alimler titizlikle üstünde durmuştur. Bu çalışmada da Fazlurrahman'ın, Islamic Methodology in History isimli eserinde bulunan hadisleri değerlendirirken hangi kriterleri uyguladığı, isnad analizine ne ölçüde dikkate aldığı araştırılacaktır. Öncelikle bunun tespiti için eserde geçen hadislerden bir grup tespit edilerek isnadları incelenmiş, klasik hadis usûlü açısından sübûtu tespit edilmiştir. Bunun neticesinde Fazlurrahman'ın kendi kriterleri ile yaptığı değerlendirmeler tespit edilerek klasik hadis usulünde ulaşılan sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Nihâi olarak bu hadis grubunun sıhhati hakkında müspet sonuçlara ulaşılmışken Fazlurrahman'ın başka kriterlere dayanarak hadisler hakkında menfi sonuçlar elde ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fazlurrahman, Hadis, İsnad

The Evaluation Of Ahadīt İn Fazlur Rahman's Islamic Methodology İn History

Abstract

The isnād system which is used to check the reliability of mutūn that transmitted by Prophet has an extend of the importance in the science of hadīth. It is obvious that isnād is the first level in the evaluation of ahadīth and islamic scholar focused on this meticulousness. In the present work, Fazlurrahman's criterias used during evaluation of ahadīth are analysed. Firstly, the chains of transmission of ahadīth in Fazlurrahman's Islamic Methodology in History are analysed and their reliability is evaluated according to classical hadīth scholarship. In final of this, the criticism of Fazlurrahman that evaluated by own criteria are compared with the results mentioned above. As a result, a favourable result about almost all of them is emerged but it is seen that Fazlurrahman's evaluatios about ahadīth by using own criteria are unfavourable.

Keywords: Fazlur Rahman, Hadīth, İsnād

Felsefe ve Bilim İlişkisi

Arş.Gör. Emine Aydoğan

Öz

Her dönem felsefenin bilim, din, sanat, politika, ahlak ya da daha birçok alandan her biriyle mukayesesine sıkça tanık olunur. Aslında bu felsefenin kendisinden kaynaklanır. Çünkü felsefenin “yalnızca felsefe olmak anlamında normal bir rol” oynamışlığı yoktur. Felsefe, bazı zamanlar da epistemolojisinde matematiği, fiziği taklit ederken bazı zaman da sanat kurgusu olarak şiiri takip eder. Ve belki de bu anlamda “felsefenin anormalliğin aynası” olduğu kabul edilmelidir. O zaman denilebilir ki düşüncenin düşüncesi olarak felsefenin bilimleri, disiplinleri kucaklayıcı evrensel bir rolü vardır. Çünkü o, “başta doğa olmak üzere ahlak, toplum, dil, bilgi, sanat, din, bilim, politika, hukuk, devlet, vb. konularda genel/evrensel açıklamalar getirme yönünde bir düşünce çabası”dır. Diğer taraftan getirilen bu açıklamalara karşı “şüpheli ve eleştirel” bir tutuma sahiptir ki bu da onun en temel yönü olarak kabul edilir. Felsefe bilim ilişkisi de tartışılan en temel problemlerden birisi olarak her daim güncelliğini korur. Felsefenin diğer alanlarla olan ilişkisinde olduğu gibi bilim ile olan ilişkisinde de bilimi felsefenin nesnesi yapmayan ve aynı zamanda felsefeyi de bilime indirgemeyen, onu yok saymayan bir ilişki belki de olması gerektirir. Bilim; sanat ya da din gibi insanın gerçekliği farklı açılardan görme tarzlarından sadece birisidir. Felsefe insanın bunu fark etmesini sağlar. Felsefe; bu disiplinleri ya da alanları insan hayatında bir yere koyar. Yani bunların birlikte düşünülmesinin yolunu açar. Bu nedenle belki de bilimin, sanatın, ahlakın, politikanın, dinin insanlarına felsefe gözlüğü lazımdır. İşte bu çalışmada felsefe ve bilim arasında suistimalin olmadığı bir etkileşim sağlamanın önemine dikkat çekildiği gibi bu ilişkinin iki failinin de birbirine duyduğu ihtiyaç tüm yönleriyle ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Bilim, Felsefenin Mahiyeti.

The Relationship Between Philosophy And Science

Abstract

It is often seen that philosophy is always compared with science, religion, art, politics, ethics or any other field. In fact this develops out of philosophy itself. Because philosophy has played no role except ‘a normal role within the context of being only philosophy’. Philosophy, sometimes imitates mathematics and physics in its epistemology and it sometimes follows poetry as art set up as well. And in this context, probably it ought to be accepted to be ‘mirror of abnormality’. Then it may be asserted that philosophy has a universal role by embracing sciences and disciplines as thought of thought. For, it is a thinking effort making general/universal explanations on notably nature, ethics, society, language, knowledge, art, religion, science, politics, law, state etc. On the other hand it has a skeptical and critical attitude and this is regarded as its major aspect. The relationship between philosophy and science is always maintained as one of the most debated problems. As in the relations of philosophy to other fields, in its relation to science, it is presumably what ought to be that does not make science object of philosophy, and at the same time not degrade philosophy to science and not ignore it. Science, like art or religion, is one of the ways to see human reality from different perspectives. Philosophy makes person recognize it. Philosophy puts these fields and disciplines somewhere in people’s lives. That is to say, it leads to consider them together. Thus, philosophy glasses are probably needed for the people of science, art, ethics, politics, religion. In this study, it is being both drawn attention to the importance of making

an interaction between philosophy and science without abusing and it is being revealed the necessity of each other in this relationship.

Keywords: Philosophy, Science, Nature Of Philosophy.

Günümüzde Ruh-Beden Düalizmine Yöneltilen Eleştiriler ve Alternatif Bir Düalizm Olarak Zuhurculuk

Arş.Gör. Aykut Alper Yılmaz

Öz

Tarih boyunca ruh ve beden ayrımı olarak bilinen yaklaşım, genellikle dinî inançlarla el ele ilerlemiştir. Ancak son yüzyılda beyin üzerine yapılan araştırmalar, bedenden ayrı ve maddi olmayan bir ruh anlayışına karşı önemli argümanlar öne sürmüş ve düalizm inancına ciddi darbeler vurmuştur. Hatta Daniel Dennett gibi bazı filozoflar, ruh inancının tarihin çöplüklerine karıştığı şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu tür ithamlardan en çok etkilenen kesimlerden bir tanesinin, düalizmi dini bir inanç eşliğinde benimsemiş olan teistler olduğu söylenebilir. Elbette ki bu teist camiadaki bu çalkantı, akademik çevrelerde de yankılarını bulmuş, teist akademisyen ve filozofların farklı tutumlar benimsemesine sebep olmuştur. Bazı teist felsefeciler, materyalist tutumun (insanı bedenden ibaret gören anlayış) dinlerin özüne daha uygun olduğunu, dolayısıyla düalizmin reddedilmesi gerektiğini düşünürken, diğer bazıları ise düalizmin doğru yaklaşım olduğunu, henüz düalizmi reddetmek için kesin belirleyici verilerin mevcut olmadığını iddia etmişlerdir. Son olarak diğer bazı teist filozoflar ise, düalist anlayışın günümüz verileri ışığında güncellenmesi gerektiğini veya daha iyi bir düalist görüşün güncel bilgiler ışığında ortaya konabileceğini iddia etmektedirler. Bu çalışmada klasik düalist görüş olarak Descartes'ın geliştirmiş olduğu Kartezyen düalizmi temel alarak, günümüzde bu görüşe yöneltilen temel bazı eleştirilere değineceğiz. Daha sonra ise Kartezyen düalizmin verdiği cevapları ve bu cevapların ne kadar yeterli olduğuna değineceğiz. Daha sonra ise klasik düalizme bir alternatif olarak William Hasker tarafından geliştirilen Zuhurcu düalizmi (Emergent dualism) ele alarak, bu düalizm türünün klasik düalizmin problemlerine karşı nasıl çözüm üretmeye çalıştığını değerlendireceğiz. Bu bağlamda ele alacağımız, klasik düalizme karşı yöneltilen eleştirilerden bazıları şu şekildedir: (1) Günümüz verileri göstermektedir ki, beyin ve zihin arasında çok sıkı bir bağ mevcuttur. Eğer gerçekten de beyinden veya bedenden ayrı düşünen bir ruh var olsaydı, bu türden sıkı bir ilişki beklenemezdir. (2) Tanrı'nın ruhları yarattığı anlayışı, günümüzün temel teorilerinden olan evrimle uyumsuz. (3) Maddi olmayan ve yer kaplamayan ruhların hangi bedenle eşleşeceği nasıl belirlenmektedir? (4) Hayvan ruhları problemi.

Anahtar Kelimeler: Ruh-Beden İlişkisi, Düalizm, Zuhurculuk, Ruh

Hz. Peygamber ve Medine Yönetimi

Dr. Murat Akarsu

Öz

Medine dönemi kabilecilikten devlete geçiş sürecidir. Bu süreç güçlünün haklı olduğu, üstünlüğün kabilede olduğu toplumda, hakkın gerçek sahibine teslim edilme sürecidir. Gücün haklı olmaktan kaynaklandığı, yine güçlünün üstün olduğu şeklindeki Kur'ânî akıl, kabile anlayışını kökten ortadan kaldırmış, haklının ezilmediği, güçlünün zulmedemediği bir anlayış ortaya konulmuştur. Bu nedenle adil bir hukuk sistemi yerleştirilmiş, özellikle kamu ve insan haklarına karşı işlenen suçlar karşılıksız bırakılmamıştır. Öte yandan toplumda huzur ve barışın tesisi adına, kazanım amaçlı olarak dinsel suç işleyenlerin büyük çoğunluğu affedilmiş, muhaliflere can güvenliği verilerek onları kazanma yöntemi izlenmiştir. Bu süreç aynı zamanda Müslümanların inanç özgürlüklerini korumak adına atılmış bir adımdır. Mekke'de aşağılanmış, hor görülmüş Müslümanlar özgür bir fert bir olma bilincine ulaşmış, Müslüman olmayanlar ile aynı ortamda hakkaniyetli bir yapıda yaşayabilmelerinin, hatta kendi dinleri gereğince yaşayabilmelerinin ilk örneği verilmiştir. Medine de oluşan idari düzenin daha önce hiçbir örneği yoktur. Ruhunu Kur'ân'ın özünden alan, insan odaklı, söylem ve eylem birlikteliği ile oluşan bu yapı önce Medine'de daha sonra da Arabistan'ın diğer şehirlerinde birbirine düşman insanları ortak bir paydada buluşturmuştur. Müslümanların din algıları ve tarih bilinçleri dahilinde adına ne denilirse denilsin, uygulamada sadece Müslümanların değil, diğer din mensuplarının huzur ve mutluluğunu esas alan bu siyasi tavrın Rasûlullah'ın şahsında uygulanmış olması da Kur'ân'ın idari yönetimde bir yansıması olarak görülmelidir. Bu açıdan baktığımızda Rasûlullah'ın uygulamaları katı ve yöneticiye tasarruf hakkı bırakmayan bir şekli model değildir. Özünü insan ve onun huzurunu göz önüne alan bu uygulamaların başında ise adalet ve liyakat ilkeleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medine

İbn Cübeyr Seyahatnamesi'nde Bağdat Şehri

Dr. Öğretim Üyesi Sıddık Ünalın - Büşra Güler

Öz

İbn Cübeyr, Endülüs'ten Kutsal topraklara gitmek amacıyla çıktığı seyahatini kaleme alarak hem üslup hem de verdiği bilgiler açısından İbn Battuta dâhil olmak üzere birçok seyahatnameye kaynaklık etmiştir. Bu seyahatnamenin büyük bir bölümünü ise sekiz ay boyunca kaldığı Mekke hatıraları oluşturmaktadır. İbn Cübeyr, Doğu'nun cenneti, İslam dünyasının gözde şehri Bağdat'ı temizliği, hilafet merkezi olmaya layık görkemli yapısı ve verimli topraklarını şair kimliğinin de etkisiyle etkileyici bir üslupla tasvir etmektedir. İbn Cübeyr'in hemen hemen terk etmediği usûl, gördüğü her yerin şehir özelliklerini vermek, kendi nazarında tuhaf gördüğü hususları nakletmek, bölgedeki siyasi ve idari durum hakkında bilgi vermek, emirleri ve devlet başkanlarını belirtmek, bölgenin kültürü ve ahlak durumlarına dair bilgiler vermek olmuştur. Bu bağlamda İbn Cübeyr, Bağdat seyahatinde edindiği bilgileri, gözlemlerini ve duyduklarını eserinde kaydetmiştir. Bağdat'ta kurulan ilim ve fikir meclislerine katılan İbn Cübeyr, bu konuda önemli bilgiler vermekle kalmamış, Abbasi halifesi Halife en Nâsır'ın Bağdat, Bedir Kapısı'nda yapmış olduğu konuşmaya da şahit olmuştur. Bu nedenle Halife Mansûr'un yuvarlak şehri Bağdat'ın güzellikleri, mimarisi, sosyo-kültürel yapısına değinirken şehrin ilim merkezlerini ve âlimlerini de es geçmemiştir. Bu çalışmada Coğrafya'yı haritaya hapsedmeyen seyyah İbn Cübeyr'in daha önce Bağdat ile ilgili duyduğu ve okuduğu güzellikleri yerinde görmek istemesi sonucunda edindiği bilgilerin aktarılması ve zamanla bağlantılı olarak dönemin koşullarına göre tahlil edilen, şehir ve toplum hakkında edinilen bilgi ve tecrübenin zenginleşmesindeki olumlu etkilerin tespiti amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Cübeyr, Bağdat, Seyahatname, Coğrafya

İbn Kesîr'in El-Bidâye Ve'n-Nihâye Fi't-Tarih Adlı Eserinde; Hallâc-i Mansûr Bahsinin Değerlendirilmesi

Dr. Sebahattin Çelik

Öz

Hüseyin b. Mansûr el-Hallâc (858-922), Cüneyd-i Bağdadî gibi meşhur sûfilerin sohbet meclislerine katılıp kısa sürede halkın teveccühünü kazanmış, Horasan, Maverâünnehir ve Hindistan'ı dolaşarak buradaki insanların İslâm'a girmelerinde etkili olmuş, bölgede yaygın olan Budizm, Maniheizm ve Hinduizm dinlerindeki “ruhun maddeden arınarak Tanrı'ya ulaşması” düşüncesinden etkilenmiş, Bağdat'a döndüğünde; kendisinin Allah ile dolu olduğu (Ene'l-Hak), bütün dinlerin ilahi olduğu, İblis'in Allah'tan başkasına secde etmek istemediği vb. görüşlerini yaymaya başlamış, Abbasî vezirinin girişimleri ile Bağdat'ta idam edilmiştir. Ebû'l-Fidâ İmadu'd-din İbn Kesîr (1301-1373) eserinde, “Onun söylemediği sözleri ona isnad etmekten, sözleri ve fiillerinde ona iftira etmekten Allah'a sığınırız.” Diye söze başlayarak Hallâc'ın biyografisine, görüşlerine, şiirlerine, hatta hakkında söylenen müspet ve menfi rivayetlere yer vermiş, ardından onu “Tanrılık iddia eden, haram helâl bilmeyen, her şeyi caiz gören bir ibahiyeci ve mühlid” olarak suçlamış, idam fetvası veren Malikî Kadısı Ebû Ömer hakkında; “Onun en doğru hükmü, hicretin 309. senesinde Hüseyin b. Mansûr el-Hallâc'ı öldürmesi olmuştur.” Demek suretiyle Hallâc'ın idamını meşrû gördüğünü göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hallâc-i Mansûr, İbn Kesîr, Budizm, Maniheizm, Hinduizm, Ene'l-Hak

İkbal’de Varlık ve Varlığın Bir Tezahür Unsuru Olarak Aşk

Prof.Dr. Cevdet Kılıç

Öz

Muhammed İkbal, Varlık ve Aşk kavramlarını felsefi olduğu kadar, tasavvufi bir zemine oturtmuştur. Varlığı benlikle irtibatlandırarak bütün bu görünen âlemin aslında bir benlik cevherinin görünüşü ve sıradüzeni olduğunu düşünür. Benlik cevheri, kendisinin “Mutlak Ego” diye telakki ettiği Allah’a karşı kendi varlık cevherini ortaya koyma gayretidir. Benlik cevheri ile Mutlak Ego arasında bütün varlıkları saran bir kaynaşma ve sevgi hâkimdir. Bu sevgi Mutlak Ego’ya karşı aşk ve niyazı ortaya koymaktadır. İkbal’in bu iki kavrama yüklediği felsefi ve tasavvufi anlamla, kendi döneminde Müslüman dünyasının içinde bulunduğu çaresiz ortamdan kurtulmak için kendi potansiyellerini keşfetme ve harekete geçirme anlamında yeni manalar yüklediği önemli iki kavramdır. Anahtar kelimeler:

Anahtar Kelimeler: Varlık, Benlik, Mutlak Ego, Aşk.

Love As An Element And Manifestation Of Existence According To Iqbal

Abstract

Muhammad Iqbal bases the concepts of Being and Love on not only the philosophical basis but also the sufi one. He correlates being with the self, and considers that this visible realm is in fact the appearance and the hierarchy of a quintessence of the self. The quintessence of the self is the endeavor of asserting one’s own essence before God which he regards as “the Absolute Ego”. A certain coherence and love that surrounds all the beings prevail between the quintessence of the self and the Absolute Ego. This love expresses a passion and petitioning towards the Absolute Ego as well. Together with the philosophical and sufi expoundings assigned by Iqbal to these two conceptions constitute them as two significant concepts those were ascribed new meanings in view of exploring and activating one’s own potentials to evade the desperation which prevailed all around the Islamic world during that period.

Keywords: Being, Self, Absolute Ego, Love

Kur'an'ı Antik Mısır Kaynakları Işığında Okuma: Hz. Musa'nın Asa ve Beyaz El Mucizeleri

Mukadder Sipahioğlu

Öz

Yahudi ve İslam geleneğinde önemli bir yere sahip olan Hz. Musa, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp Mısır'dan çıkarmakla görevlendirilmiştir. O, bu görevini yerine getirebilmek için de çeşitli mucizelerle desteklenmiştir. Kur'an'da "dokuz mucize (İsra, 17:101; Neml, 27:12)", Yahudi literatüründe ise "on bela" şeklinde geçen bu belalar/mucizeler, hem İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışının hazırlık sürecini teşkil etmeleri hem de Hz. Musa'nın ve İsrailoğullarının Mısır'daki konumuyla alakalı ipuçları sunmaları nedeniyle önem arz etmektedir. Araştırmacılar belalar/mucizeler konusunu incelerken genellikle Kur'an ve Tevrat odaklı hareket etmektedirler. Ancak belaların/mucizelerin gerçekleştiği yerin Antik Mısır olması, bunların Antik Mısır'ın dinî ve sosyal yaşamında karşılıklarının ne olduğu sorusunu da beraberinde getirmektedir. Bu karşılıkların tespit edilmesi belaların/mucizelerin Antik Mısır toplumu tarafından nasıl algılandığının ve Hz. Musa'nın nasıl konumlandırıldığının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda tebliğde belalar/mucizeler silsilesinin başlangıcını oluşturan asa ve beyaz el mucizelerinin Antik Mısır medeniyetindeki karşılıkları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Asa, Beyaz El, Antik Mısır, Hz. Musa, Firavun, Tevrat, Kur'an

Kur'ân Tarihi ve Kırâat İlmi Açısından Ebû Ubeyd El-Kâsım B. Sellâm'ın Fezâilu'l-Kur'ân'ı

Dr. Öğretim Üyesi Ali Temel

Öz

Hicrî II. asrın ikinci yarısı ile III. asrın ilk çeyreğinde yaşamış olan Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm b. Miskîn el- Herevî (154 /771-224/838) Basra, Kûfe ve Bağdat gibi dönemin önemli ilim merkezlerinde talebelik ve hocalık yapmış, Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, hadis, tarih alanlarında olduğu gibi kırâat ilminde de söz sahibi olmuş ve bu alanda eser vermiş önemli bir ilim adamıdır. Ebû Ubeyd'in kırâat ilmine dair yazılmış ilk eserlerden olan el-Kırâat isimli kitabı günümüze ulaşamamış olsa da onun bazı kırâatlere yönelik tercih ve değerlendirmelerine ilk dönem dilbilimsel tefsir kaynaklarında yer verildiği görülmektedir. Onun günümüze ulaşan Fezâilü'l-Kur'ân ve me'âlimuh ve edebüh adlı eseri ise her ne kadar Kur'ân'ın ve bazı sûrelerin faziletiyle çeşitli âyetlerin tefsirine dair yazılmış bir eser olarak bilinse/takdim edilse de faziletlerle dair verilen malumatın yanında Kur'ân ve kırâat tarihi açısından da önemli veriler sunmaktadır. Kur'ân ve kırâat tarihine dair müstakil başlıklar altında derli toplu malumat sunan ilk kaynaklardan olan Fezâilü'l-Kur'ân da Kur'ân'ın cem'i, te'lifi, ayet ve surelerin yerlerinin tespiti; Kur'ân'da resm-i hatta uymayan kırâatlere dair rivayetler; nazil olduktan sonra Kur'ân'dan kaldırılan ve mushafta bulunmayan ayetler; Hicaz, Irak ve Şam bölgelerinin Mushaflarında görülen yazım farklılıkları; Kur'ân'ın indirildiği Arap lehçeleri; Kur'ân ve kırâat vecihlerindeki ihtilaflar hakkında şüpheyi düşme; kurrânın kırâatleri arzı ve kırâat öğreniminde selef ulemasına tabi olup onların öğrettiklerinden ayrılmama; sahabe, tabiîn ve sonraki dönemde kendisinden kırâat öğrenilen kırâat imamları; Mekke ve Medine'de Kur'ân'ın nazil olduğu yerler ve Kur'ân'ın re'y ile tefsiri gibi Kur'ân tarihi, kırâat ve tefsir ilmi açısından önemli başlıklara dair bilgi vermektedir. Bu özelliği sebebiyle Fezâilü'l-Kur'ân Ebû Amr ed-Dânî'nin (ö. 444/1053) ilk mushafların imlâsına dair yazdığı el-Mukni', Ebû Şâme el-Makdisî'nin (ö. 665/1267) yedi harf ve meşhur kırâatlere dair yazdığı el-Mürşidü'l-vecîz ve Celâlüddîn es-Süyûtî'nin (ö. 911/1505) Kur'ân ilimlerine dair yazdığı el-İtkân gibi Kur'ân tarihi açısından önemli kaynaklarda referans gösterilen bir eser olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân Tarihi, Kırâat, Ebû Ubeyd, Fezâilu'l-Kur'ân

Kur'ân Tefsirinin Önemi/kulluk ve Dini Görevle İlgisi

Dr. Öğretim Görevlisi Mustafa Cora

Öz

Kur'ân öğretisinden ahlâk ve pratik açısından yararlanılabilmesi için önce onun çok iyi anlaşılma gereği vardır. Nitekim saadet döneminde de Müslümanlar veya isteyenler Kur'ân'ı anlama veya yaşama konusunda özellikle böyle bir gayret içinde olmuşlardır. O günden bu güne kadar olduğu gibi bundan sonra da insanlar/kullar Kur'ân odaklı bilgi edinme çabası içinde olacaklardır. Böylesine bir ihtiyacı gidermede tefsir geleneği öncelikli bir mercii olarak düşünülebilir. Bu ilim veya birikimin yazılı belgeler halinde sunulduğu tefsir kaynakları mevcuttur. O, Allah Kelâmı'nın anlamını ve maksatlarını ortaya koyma meselesini kendine gaye edinmiş olması bakımından önemli bir ilimdir. Onun öğrenilmesiyle diğer bütün dini disiplinler hakkında da en azından Kur'ân merkezli ve temeli olan bir kültür ve birikim sahibi olmak mümkündür. Bu şekilde bir yönden Kur'ân ve açıklanması; onu tebliğ eden, açıklayan, onun ahlâkı ve yaşantısıyla örnek bir şahsiyet oluşturan Hz. Peygamberin tanınması; diğer yönden kulluk, din ve onunla ilgili görev ve sorumlulukların öğrenilmesi ve geliştirilmesi ile birlikte kişi, derli toplu kendisine güven oluşturacak bir birikime ve donanımına sahip olabilir; Hz. Peygamber'e kıyasla dini görev, hizmet ve sorumluluk hassasiyetini mukayese edebilir. İslâmi ilimlerin odağını oluşturan Kur'ân tefsirini öğrenmiş veya bu konuda iyi bir kültür edinmiş olur. Bu çerçevede insanın bir kul olarak Kur'ân'ı ne kadar anladığı, algıladığı, tefsir bilgisine ne derece vâkıf olduğu; Kur'ân'a ne kadar sadık kalabildiği, İslâm'ı ne ölçüde temsil edebildiği gibi hususları keyfiyet, birikim ve kalite bağlamında özellikle Kur'ân ve tefsir açısından günümüz şartları, bilimsel gelişmeler, ilmi usuller çerçevesinde özellikle yeterlilik, nitelik ve keyfiyet açısından sorgulamanın yararlı olacağını düşündük. Bunun, kulluğun veya dini görev ve sorumluluk anlayışının iyileşmesine katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Nitekim insanların/Müslümanların ilmi, ahlâki ve sosyal sorunlar açısından eksikleri ve sıkıntıları malumken; genellikle mevcut haliyle din görevlisinin her daim Cuma'da hazır hutbe okuması, Kur'ân'dan bir şey söylemek gerektiğinde onun tercümesini açıp okuması, dini bir mesele sorulduğunda ilmihal kitaplarına bağlı kalması gibi rutinin dışına çıkamaz olması mevcut durumun açıkça sergilenmesi bakımından yeterlidir. Bu gibi hususlara, diğer dini bilimlere zemin oluşturabilecek özellikte olduğu düşüncesiyle kendisine öncelik verebileceğimiz tefsir bağlamında irdeleme, tahlil ve sentez yaparak çözümler ve öneriler üretme gayreti içinde olduk.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân Bilinci, Kulluk Hassasiyeti, Kur'ân ve Dini Görev.

Matüridi'nin İsteddiği Türde Bir Özgür İrade Mümkün Mü"

Arş.Gör. Aykut Alper Yılmaz

Öz

Matüridi'nin, eserlerinde özgür iradede bahsederken sıklıkla vurgulamış olduğu hususlardan bir tanesi, insanın özgür olduğu ve yaptığı eylemlerin aksini de yapabilme gücünü kendisinde bulundurduğudur. Ona göre özgürlüğün temel şartı, failin, yaptığı eylemin aksini tercih edebilme imkânına da sahip olmasıdır. Aksi takdirde ona göre tek bir seçeneğe mahkum olan bir varlık, özgür bir fail değil olamaz. Günümüz felsefesinde bu görüş, libertarian özgür irade anlayışı olarak da bilinmektedir. Libertarian anlayışa göre özgür irade ile determinizm çelişmektedir. Laplace da benzer şekilde özgür irade için determinizmin olmaması gerektiğini düşünmüş, ancak evrenin mekanik/determinist süreçlerle işlediğini dolayısıyla özgür iradenin bir yanılsama olduğunu düşünmüştü. Her ne kadar yirminci yüzyılda determinist evren anlayışı yıkılmış olsa da, libertarian anlamda bir özgür irade bir patlama yaşandığı söylenemez. Bunun temel nedenlerinden bir tanesi, mikro (atomaltı) alemdeki belirsizliğin makro alemi ne kadar etkilediğiyle alakalıdır. Örneğin yakın zamanda Benjamin Libet tarafından yapılan ve Libet deneyi olarak bilinen deney, bazı eylemlerimizin bilinçli tercihten 550 milisaniye önce beyinde belirlendiğini göstermektedir. Diğer taraftan özgür irade şüphecileri olarak adlandırılan bir grup filozof, determinizm olsun ya da olmasın, libertarian özgür irade anlayışının imkansız olduğunu düşünmektedirler. Örneğin Nietzsche, libertarian anlayışı "insanın düşündüğü en büyük çelişki" olarak nitelemiş; günümüz filozoflarından Daniel Dennett ise, bu tür bir özgürlüğün "aramaya değer bile olmadığını," ifade etmiştir. Spinoza da insanın kendisini özgür zannettiğini, çünkü onun, yaptığı eylemlerin nedenlerini tam olarak bilmediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde İbn Sînâ ve El-Fârâbî gibi İslam filozoflarının eserlerinde de libertarian anlamda bir özgürlüğe rastlamak mümkün değildir. Bu İslam filozoflarına göre, en özgür olan Tanrı bile evreni yaratırken libertarian anlamda bir tercih kullanmamakta, kendi tabiatından kaynaklanan bir zorunlulukla evreni yaratmaktadır. Bu çalışmada, sözü edilen eleştiriler ve günümüz libertarian filozoflarının argümanları bağlamında libertarian görüşün, sanılanın aksine makul olabileceğini göstermeye çalışacağız. Böylece özellikle İslam kelamında oldukça önemli yer tutan libertarian anlayışın günümüzde nasıl bir konumda olduğunu görmemiz kolaylaşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Matüridi, Özgür İrade, Libertarianizm, Özgür İrade Şüpheciliği, Libet

Memlûk Mısır’ında Hanefîlerin Hadis Tartışmalarındaki Yeri ve Ebû Hanîfe/ Hanefîlik Savunusu: Abdulkâdir El-Kuraşî’nin (Ö.775/1373) El-Cevâhiru’l-Mudiyye Fî Tabakâti’l-Hanefiyye Adlı Eseri Bağlamında

Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Emin Eren

Öz

Memlûklerin hakimiyeti sırasında Mısır bölgesi, dinî ve mezhebî aidiyetler bakımından çok renkli bir görüntü sunmaktadır. Hanefî, Şâfiî ve Mâlikî mezhebine müntesip alimler ile çok sayıda medrese bu süreçte kendisini göstermektedir. Eyyûbîlerin desteği ile Şafiilik bölgede oldukça güçlü bir temsil imkanı bulmuştur. Memlûklerin hakimiyeti ise bölgede Hanefîlik merkezli faaliyetlerin artmasına ve mezhebî dengenin Hanefîlik lehine değişmesine ön ayak olmuştur. Bu durum çok sayıda Hanefî alimin tahsil ve tedris amacıyla Mısır ve havalisindeki medreselere yönelmelerini beraberinde getirmiştir. Hanefî kökenli bu alimler bir taraftan Hanefî mezhebinin tedris geleneği içerisinde kökleşmesine vesile olurlarken bir taraftan da diğer mezhebi aidiyetler karşısında kendi mezheplerini savunmak durumunda kalmışlar, Hanefî mezhebinin hadislere yaklaşımı ve hadis kullanımına yönelik -ağırlıklı olarak Şafiî ulema tarafından- gündeme getirilen tenkitleri göğüslemişler ve mezheplerini savunma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu tenkitlerin özünü Hanefîlerin hadis ilminde yeterli olmadıkları iddiası oluşturmaktadır. Memlûk Mısır’ındaki Hanefî alimler ise en ufak bir meselede bile bu işi en azından Şafiîler kadar hatta onlardan çok daha iyi bildiklerini ima ettirecek bir gövde gösterisi içerisinde olabilmışlerdir. Dahası, muhaliflerin tenkitlerinin çok da tutarlı olmadığını, ilgili konudaki Hanefî yaklaşımın da aslında geleneksel hadis tenkit sistemi dışında kalmadığını göstermeyi hedeflemişlerdir. Bu tebliğde 8/14. Yüzyıl Memlûk Mısır’ının önemli bir hadisçisi ve fakihlerinden olan Abdulkâdir el-Kuraşî’nin (ö. 775/1373) sözünü ettiğimiz bu gelişmelerde nasıl bir rol oynadığı el-Cevâhiru’l-Mudiyye fî Tabakâti’l-Hanefiyye adlı eseri üzerinden tahlil edilecektir. Eserinde Hanefîlere yöneltilen eleştirilere nasıl cevap verdiği, özellikle Ebû Hanîfe’nin hadisçiliğine yönelik tenkitlere karşı tutumu, bunları değerlendirme tarzı, kısacası Ebû Hanîfe’yi sunum biçimi Memlûk Mısır’ındaki mezhebi gerilimler zemininde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Memlûkler, Hanefî Muhaddisler, Abdulkâdir El-Kuraşî, Ebû Hanîfe

The Place Of Hanafi Scholars In Hadith Controversies In Mamluk Egypt: Defending Abu Hanifa And The Hanafiyya In ABD Al-Qadir Al-Qurashi’s Al-Jawahir Al-Mudiyya Fi Tabaqat Al-Hanafiyya

Abstract

Various madhhabs such as Hanafis, Shafi’is and Malikis were actively involved in the colorful religious, social and economic life in Egypt under Mamluk rule. While Shafi’is found a strong representation with the support of the Ayyubids, with the coming of Mamluks, Hanafi-centered activities gradually increased and balance was changed toward the Hanafis. Many Hanafis from the East came to Mamluk Egypt and the adjacent regions to teach and study at madrasas established by the ruling elite. These scholars not only taught and spread their madhhab but also had to defend it against the criticisms of the members of the other madhhabs, and particularly against the attacks of the Shafi’is regarding the Hanafis’ approach toward, and use of, hadith. These criticisms revolved around the claim that Hanafi scholars were insufficient when it comes to hadith scholarship. As a counter strategy, Hanafi scholars of Mamluk Egypt wanted to show at every opportunity that they know hadith and its methodology as well as their Shafii counterparts and sometimes even better than them. They also aimed at demonstrating

that the criticisms of adversaries were not coherent and that the Hanafi approach could easily be considered within the traditional system of the hadith criticism. In this paper, I discuss the role of the influential Hanafi faqih and hadith scholar ‘Abd al-Qadir al-Qurashi (d. 775/1373) in these inter-madhhab debates through a study of his *al-Jawahir al-Mudiyya fi Tabaqat al-Hanafiyya*, a biographical lexicon for Hanafi scholars. I analyze how he responded the criticism against Hanafis particularly regarding hadith, how he defended Abu Hanifa against the claims about his knowledge of hadith, and how he presented Abu Hanifa not only as a great faqih but also a great muhaddith. Finally I trace the effects of the Mamluk-era inter-madhhab controversies in his presentation of Abu Hanifa.

Keywords: Mamluks, Hanafi Hadith Scholars, ‘abd Al-Qadir Al-Qurashi, Abu Hanifa

Metafiziğe Giden Yolda Fizik ve Astronomi Bilmenin Önemi Üzerine Bir Değerlendirme

Arş.Gör. Hüseyin Yücel

Öz

Metafizik filozoflarca ilgilendiği konular bakımından tüm bilimleri kendi bünyesinde toplayan bir yapıya sahip olması nedeniyle en yüksek ilim sayılmıştır. Metafiziğin ilgilendiği bu konuların arasında şüphesiz en önemlilerinden olan tabiat ve gökyüzü yani alem oldukça ilgi çeken ve hakkında binlerce eser kaleme alınmış bir alandır. Hatta bu konular çerçevesinde hala çözüm bekleyen onlarca tartışma literatürde yerini almıştır. Bizim tebliğimizde üzerinde durmak istediğimiz konu ise, metafizikle uğraşan bir bilim adamının fizik ve astronomi üzerine bir takım çalışmalar yapması gerekliliği üzerine olacaktır. Çünkü “Fizik Ötesi” anlamı gelen Metafizik hakkında bir takım şeyler söylemek, onun temellerini kuracağı fiziksel ve astronomik alt yapıya sahip olunması gerekliliğini doğurur. Kadim filozofların eserleri incelendiğinde, öncelikle mantık, matematik, fizik, astronomi vb., alanlarında ciddi çalışmalar yaparak daha sonra metafizikteki görüşlerini bu esaslar üzerine inşa ettikleri müşahede edilmektedir. Aksi yöndeki bir eğilimde ise, yani fizik ve astronomi alt yapısının eksikliğinde konuların metafizik bağlantısı kurulurken çok teknik hatalara düşülebilmekte ve savunulan teoriler boşa çıkmaktadır. Bu nedenle araştırmacıların sığ konulardan ve tartışmalardan çıkarak, kadim ve güncel fizik ve astronomi teorilerini takip etmesi; inşa ettikleri düşünceleri bu çerçevelerde tekrar değerlendirmeye tabi tutması oldukça faydalı bir yöntem olacaktır. Bu bağlamda felsefe öğreniminden önce mantık, matematik, fizik ve astronomiye dair temel teorilerin bir hazırlık çalışması olarak araştırmacılara verilmesi de sorunun çözümü açısından oldukça önemlidir. Bizlere bu konuda yol gösterebilecek en önemli veriler, kadim filozofların eserlerinde fizik ve astronomiye özellikle yer ayırdığı bölümler olacaktır. Tebliğde bu konunun gerekliliğini örnekler üzerinde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Metafizik, Fizik, Astronomi, Yöntem, Bilim

Peygamberlerin Karşılaştığı Zorluklar ve Dini Başa Çıkma Etkinlikleri: H.Z Yakup, H.Z Yusuf ve H.Z Eyyüp Örneği

Doç.Dr. Mustafa Naci Kula

Öz

İlahiyat Fak. Din Psikolojisi Öğr.Ü. Allah'ın vahyini insanlara ulaştırmak için görevlendirdiği peygamberler de bazı zorluk ve sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Kur'an-ı Kerim'in büyük çoğunluğunu oluşturan kıssalar içerisinde yer alan Peygamber kıssaları da önemli bir yer tutar. Peygamber kıssaları arasında bulunan baba oğul peygamber H.z Yakup ve H.z Yusuf'un yaşadığı zorlukta ortak nokta ayrılık sonucu oluşan kayıp duygusudur. H.z Yusuf kardeşleri tarafından kuyuya atılıp daha sonra bir kervan tarafından kuyudan çıkartılıp Mısır köle olarak satılması sonucu babasından ayrı kalması aynı şekilde de H.z Yakup'un oğlundan ayrı kalması yaşadıkları önemli bir zorluktur. H.z Yusuf'un bir iftiraya maruz kalarak zindana atılması sonucu hürriyetini kaybetmesi de ayrı bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca sahip olduğu mal ve evlatlarını daha sonra da sağlığını kaybeden H.z Eyyüb'ün yaşadığı zorluk ta diğer peygamberlerin yaşadığı kayıp duygusu ile ortak yönü olan bir zorluktur. Bu tebliğde zikredilen üç peygamberin yaşadıkları zorlukları aşmada dini başa çıkma etkinliklerinden hangilerine başvurdıklarına değinilecektir. Her üç peygamber yaşadıkları kayıp duygusu karşısında dini başa çıkma etkinliklerinde ortak olarak güçlü bir imanla manevi temelli , dua ve sabırla da olumlu dini başa çıkma etkinliği gösterirken H.z Yusuf, af etme H.z Eyyüp te Allah'ın merhametine güvenme ile iyi davranışlarda bulunma dini başa çıkma etkinliğine başvurmuşlardır. çalışmamızda Kur'an-ı Kerimde anlatılan H.z Yakup, Yusuf ve Eyyüp peygamberlerin yaşadığı kayıp duygusu karşısında başvurdıkları dini başa çıkma etkinlikleri olarak ye alan manevi temelli, dua , sabır, af etme ve Allah'ın merhametine güvenme özelliğini gösteren iyi davranışlarda bulunma dini başa çıkma etkinliklerini incelemek istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: H.Z Yakup, Yusuf ve Eyyüp, Dini Başa Çıkma, Zorluk

Hardships Prophets Encountered And Religious Coping Methods: Examples Of Jacob, Joseph And Job

Abstract

In this paper, spiritually-based activities, prayer, patience, forgiveness and trusting God's mercy in dealing with the feeling of loss will be investigated as religious coping methods in connection with the stories about prophets Jacob, Joseph and Job in the Quran. Prophets who are charged with communicating God's revelation to human beings encountered some hardships and challenges. Stories, which make up most of the Quran, include significant teachings about prophets, their lives and the difficulties they faced. Of these connected with the hardship of loss are the stories about Jacob and his son Joseph, and Job. Prophets Jacob and Joseph were separated from each other and when the latter was thrown into a pit by his brothers who were jealous of him. In other words, they lost each other. Later on, Joseph was taken out of the pit by the members of a caravan and sold as a slave in Egypt, and then he was imprisoned, and thus lost his freedom on two occasions. Another prophet who experienced the feeling of loss is Job who lost his properties, his children and his health. Individuals experiencing a loss could benefit from the religious coping strategies these three prophets used while handling their problems. The methods Jacob, Joseph and Job commonly used are spiritually-based activities, prayer and patience with a strong faith in God. On the other hand, forgiveness and trusting God's mercy are the two other religious coping methods Joseph and Job benefitted from, respectively.

Keywords: Religious Coping, Joseph, Jacob, Job, Loss, Methods, Story, Prophet

Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde Evrensel Değerlerin Rolü

Prof.Dr. İhsan Çapcıoğlu - Dr. Öğretim Görevlisi Mehmet Akın

Öz

Radikalleşme yanlısı inanç ve ideolojiler, şiddet yönelimli davranışların yaygınlaştırılması için verimli alanlar ürettiği için dinsel ve ideolojik hoşgörüsüzlük, radikalizmin ana motivasyonunu oluşturur. Bununla birlikte, radikalizm ve buna bağlı şiddet yönelimli tutum ve davranışların önlenmesine yönelik referansların kaynağı genellikle inanç sistemleridir. Söz konusu sistemler tarafından üretilen değerler kullanılarak radikalleşme ve şiddet yönelimli davranışların önlenmesi mümkündür. Çünkü inanç ve ideolojiler kullanılarak radikalizm ve şiddet dilinin, yerini sürdürülebilir ve kalıcı bir barışa bırakması sağlanabilir. Günümüzde, bunun için yoğun bir çaba sarf edilmesinin gerektiği açıktır. Bu çerçevede tebliğimizin amacı, dünya genelinde gittikçe yaygınlaşan radikalleşme ve şiddet olgusu karşısında evrensel ortak değerlerin ve insanlığın birlikte yaşama tecrübesinin yeniden hatırlatılmasına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Şiddet, İnanç Sistemleri, Değerler.

Richard Swinburne'ün Teodisesi Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım

Emine Arslan

Öz

Kötülük problemi, teizmin öngördüğü şekilde her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve bütünüyle iyi bir Tanrı'nın varlığı ile kötülüğün varlığının uzlaştırılmasının imkânı ile ilgilidir. Bu probleme göre, dünyada var olan kötülük her şeye gücü yeten, bütünüyle iyi bir Tanrı'nın varlığını imkânsız ya da gayri muhtemel kılmaktadır. Swinburne'ün ateizmin bu iddiasını reddetmek için ortaya koyduğu teodisesinin merkezinde 'daha büyük iyi savunması' bulunur. Bu yaklaşıma göre, Tanrı bazı iyi amaçlarını kötü durumlara izin vermeden gerçekleştiremez. Bu durum en genel şekilde insanın özgür irade sahibi olmasında görülür. Bu bakımdan ahlakî kötülük ve bazı durumlarda doğal kötülük olmadan insan özgür irade sahibi olmanın iyiliğini elde edemez. Özgür irade sahibi olmanın iyiliği ahlaki ve doğal kötülüğü aşan pozitif bir değere sahip olup var olan kötülükleri tazmin edebildiği için Tanrı'nın kötülüklere izin vermesi haklı görülebilir. Swinburne'ün insanın özgür iradeye sahip olmasının iyiliğinin var olan bütün kötülükleri tazmin edebileceğini öngören yaklaşımı, dünyada işlenen korkunç kötülükler düşünüldüğünde bu kötülüklerin tazmin edilmesi açısından yeterli görülmeyebilir. Bu noktada insanların özgür iradeleriyle ilgili sorumluluk almalarını sağlayacak ölümden sonraki bir yaşam korkunç kötülükleri tazmin edebileceği gibi özgür iradenin de gerçek anlamda iyi ve değerli olmasını sağlayabilir. Bu nedenle Swinburne'ün özgür iradeyi merkeze alan teodisesinin makul bir şekilde ahiret düşüncesiyle tamamlanması kötülükler karşısında Tanrı'yı haklılaştırmak açısından teizm adına daha tatmin edici olabilir.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Kötülük, Kötülük Problemi, Teodise, Özgür İrade

Roma'da Devlet Yönetiminde Dinin Etkisi (Hristiyanlık Öncesi)

Arş.Gör.Dr. Murat Katar

Öz

Roma'da devlet ve dini birbirinden bağımsız düşünmek neredeyse imkânsızdır. Din devletin devamını sağlayan bir olgu durumundadır. Kral, devlet tarafından alınan kararların, dünyayı yöneten tanrıların iradesine uygun olup olmadığından emin olabilmek için, dini törenlerle açığa çıkan belirtileri gözlemliyorlardı. Aynı zamanda kuşların davranışlarının geleceği tayin edeceği fallara da başvuruyorlardı. Cicero, devletin dayanmadı gereken bütün ilkelerin başında, din ve kuş fallarının geldiğini söylemektedir. Roma'nın gelişmesini ve gücünü muhafaza etmesini bu inanç sistemine bağlamaktadır. Horatius (Romalı şair) ise Romalıların büyük bir imparatorluk kurmuş olmasını tanrılara boyun eğmesine yorumlamaktadır. Roma dininde devletin tapınaklarda görevli tanrılar bulunuyordu. Genel anlamda törenleri bunlar yönetiyorlardı. O yüzden küçük mabetler devletten para alamıyorlardı. Örneğin Silvanus adında bir tanrı vardı. Bunun adına törenler yapılıyordu ve bu devlet tanrısı olarak kabul edilmiştir. Bunun gibi devlet tanrısı kabul edilen başka tanrılar da vardır. Din, Roma Devleti'nde çok önemli olduğu ve Roma'nın devlet politikasını etkilediği için çalışmamızda bu konuyu ele almaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Roma, Din, Avrupa, İnanç, Tapınak

Religion Effect İn State Administration İn Rome (Before Christianity)

Abstract

In Rome, state and religion are almost impossible to think independently of each other. Religion is a phenomenon that provides the continuation of the state. The King observed observations that were obscured by religious ceremonies to make sure that decisions made by the state were in keeping with the will of the gods who ruled the world. At the same time, the fallara, where the behavior of the birds was to be determined by the future, was also resorted to. Cicero says that at the beginning of all the principles that the state should not tolerate, religion and bird eve. It is in this belief system that Rome develops and maintains its power. Horatius (Roman poet) interprets the fact that the Romans had established a great empire to subordinate to the god. In the Roman religion, the gods were in charge of the state's temples. In general they were managing the ceremonies. Because of that, the little chapels could not get money from the state. For example, there was a god named Silvanus. Ceremonies were being held on behalf of it and this state was recognized as the god. There are other gods that are accepted as state gods like this. Religion is very important in the Roman state, and we are trying to address this issue when we study because it affects the state policy of Rome.

Keywords: Rome, Religion, Europea, Faith, Temple

Sahih Hadisin İhtilaflı Şartları

Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Beyler

Öz

Hadislerin sıhhati konusundaki görüş ayrılığının sebeplerinden biri sahih hadisin ihtilaflı şartlarıdır. Zira kimi âlimler, hadisin sıhhati için aranan meşhur beş şartı yeterli bulmayıp ilave şartlar ileri sürerken kimileri de bu beş şarttan bir kısmını gereksiz görmüştür. Nitekim hadisin sahih olması için râvisinin hadis peşinde koşan, ilim meclislerinde çokça hadis dinleyen ve hadis müzakeresiyle tanınan biri olması, mâna ile rivayet ediyorsa hadisin anlamını iyi bilmesi, râvinin fakih olması, hadisin râvilerinin görüşmüş olmaları, senedin her bir tabakasında en az iki râvinin bulunması vb. ilave şartlar arayanlar yanında senedin muttasıl olması, hadisin şâz olmaması, illetli olmaması gibi şartları gereksiz görenler de bulunmaktadır. İşte bu bildiride hadis usulü eserlerinden hareketle, o eserlerde derli toplu olarak pek yer almayan sahih hadisin ihtilaflı şartları derlenip tasnif edilecek ve bunların ittifak edildiği söylenen beş şarttan bağımsız ayrı şartlar mı yoksa onların içeriğine dair anlayış farklılıkları mı oldukları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sahih, Hadis, İhtilaf, Şartlar, Sıhhat

Siyasal Meşruiyet Açısından Hz. Muhammed'in Otoritesi

Dr. Öğretim Üyesi İlyas Akyüzoğlu

Öz

Otorite, idare etme, hâkim olma, diğerleri tarafından dinlenip itaat edilme hakkıdır. Otorite kavramı, belli bir emre veya emir sahibine, belli bir toplumun asgari düzeyde de olsa gönüllülük esasına dayalı olarak uymasını ifade eder. Meşruiyet ise, bir şeyin doğal hukuka, kamu vicdanına, geçerliliği olan bir inanç ve değere -dine- uygunluğunu ifade eder. Tebliğimizde Otorite ve Meşruiyet kavramlarından yola çıkarak, Hz. Muhammed'in ne tür bir otoriteye sahip olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Nitekim Müslümanlar, Hz. Muhammed hayatta olduğu müddetçe dini olsun dünyevi olsun herhangi bir başka otorite arayışı içerisine girmemişlerdir. Karşılaştıkları bir mesele hayatın hangi alanıyla ilgili olursa olsun çözümü konusunda muhakkak onun görüşüne müracaat ederlerdi. Danıştıkları konu dünya işleri ile alakalı bir mesele ise ve çözümü konusunda da bir fikirleri varsa dahi bu fikrin onayını Hz. Muhammed'den alırlardı.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Meşruiyet; Otorite; Hz. Muhammed

Authority Of Muhammad From The Perspective Of Political Legitimacy

Abstract

Authority is the right to be administer, to be a ruler, to be listened and obeyed by others. The notion of authority refers obeying to a certain order or command, a certain society, at least on a voluntary basis. Legitimacy, on the other hand, means that something conforms to natural law, to the public conscience, to a belief and a value which has valid. From the concepts of authority and legitimacy we will try to show in our communiqué, what type of authority Muhammad has. Indeed, Muslims, as long as Muhammad is alive, didn't seek any other religious or secular authority. The problems, which they faced was, no matter what area of life, they certainly took his advise. When the matter they consulted was related of world affairs and even if they have an idea about the solution nevertheless they took approval from Muhammad.

Keywords: Political Legitimacy, Authority, Prophet Mohammad

Sosyo-Teolojik Bağlamda Kur'an'da Bireye İlişkin Atıflar

Prof.Dr. İhsan Çapcıoğlu - Dr. Öğretim Görevlisi Mehmet Akın

Öz

Kur'an'da "birey" sözcüğünün anlamını bütün boyutlarıyla kuşatan tek bir atıftan söz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, "fert", "zat", "vech" ve "nefs" gibi sözcüklerin "birey" sözcüğüne atıflar içerecek sosyo-teolojik bağlamlarda kullanıldığını görülmektedir. Kur'an'da birey, biyolojik boyutuyla tabiatın bir parçası olan doğal bir varlık olarak değerlendirilir. Bu çerçevede, onun topraktan yaratıldığına işaret edilir ve böylece insan türünün ilk prototipi olan Hz. Âdem'in yaratılışına atıfta bulunulur. Bununla birlikte, Kur'an'da bireyin diğer yaratılanlardan ayrılan yönüne atıfla, onun psiko-sosyal ve teolojik boyutlarına da değinilerek Allah'ın ona bizzat kendi ruhundan üflediği belirtilir. İlk kez Hz. Âdem'in yaratılışında gerçekleşen bu olay, insanın aynı zamanda birey olmaya da namzet olduğuna işarettir. Kur'an'ın üslubu, indirildiği sosyo-teolojik bağlam ve ortaya koyduğu söylem açısından analiz edildiğinde, genele ilişkin atıflar içeren ayetlerde bile gerçek muhatabının tek tek bireyler olduğu anlaşılır. Bu tebliğde, söz konusu muhataplık ilişkisi, bireye ilişkin atıflardan hareketle çeşitli boyutları dikkate alınarak analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Birey, Sosyoloji, Toplum.

Şuf'a (Önalım) Hakkının Tarihi Gelişim Seyri ve Günümüz Hukukuna Yansımaları Bakımından Mukayesesi

Arş.Gör. Esra Güलगöl

Öz

Bu çalışmanın konusu, şuf'a (önalım) hakkının günümüze kadarki tarihi gelişim sürecinin mukayeseli bir şekilde incelenmesidir. Şuf'a hakkının ilk olarak hukuk alanına fıkıhla dâhil edildiği bilinmektedir. Bu hak, nass temelli olup İslam'ın ilk dönemlerinde geniş yoruma tabi tutulmuştur. Böylece İslam Hukuku'nda şuf'anın, şahsî-mali bir hak olma özelliğiyle birlikte aynı zamanda kanundan doğan bir hak olduğu ve geniş bir alanda hüküm doğurduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedenleri arasında fıkıhın geliştiği dönemdeki iktisadi hayatın şimdiki kadar karmaşık olmaması ve ferdi güvene dayalı ilişkilerin güçlü olması sayılabilir. Dini, ekonomik ve hukuki açıdan Avrupa'nın dönüşüm yaşadığı bir dönemde İslam borçlar hukukuyla ilgili ilk kodifikasyon örneğini Mecelle oluşturmaktadır. Böyle bir kanuni metinde şuf'a hakkının hukuki niteliği, ayrıca önem taşımaktadır. Zira bu hak, Mecelle'de fıkıhın genel çerçevesi içerisinde kalmış, ancak irtifak haklarıyla bağlantılı olarak anlatılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda ise şuf'a hakkı, kanundan doğan bir hak olarak sınırlı hususlarda geçerli kabul edilmiştir. Bu sebeple günümüzde şuf'a hakkının, daha çok sözleşmeden doğan bir nevi alacak hakkına dönüştüğü görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Şuf'a Hakkı, Mecelle, Türk Medeni Kanunu

Tevrat Tefsir Geleneğinde Raşi Tefsiri, Temel Nitelikleri ve Tevrat Tefsir Literatürüne Katkısı

Büşra Şahin

Öz

Tevrat üzerine çok eski dönemlerden bu zamana farklı metotların kullanıldığı tefsirler kaleme alınmıştır. Bu metotların başlıcaları pardes kısaltmasıyla kodlanmış olan pşat, remez, draş ve sod metotlarıdır. Semantik analizlerle literal anlamı ortaya koyma çabası olan pşat metodunun kullanıldığı en önemli tefsir ise ortaçağ Fransız Yahudi toplumunun önemli bir temsilcisi olan Raşi'ye (Rabbi Şlomo Yitshaki, ö. 1105) ait tefsirdir. Raşi'nin Tevrat ve Talmud tefsirleri yazıldığı günden bu yana Yahudi dini eğitim merkezleri olan yeşivalarda okutulan temel eserler arasında ilk sıralarda yerlerini almıştır. Bu tebliğde önce Raşi'nin hayatı ve eserleri ele alınacak ardından Tevrat tefsiri ve metodolojisi incelenecektir. Raşi'nin yazmış olduğu Tevrat tefsirinin, Yahudi dini literatürü ve günümüz Yahudiliği için önemi ve işlevi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi Dini Literatürü, Raşi, Tevrat Tefsiri, Pardes, Pşat

Yahudi Geleneğindeki Metatron'un İslami Literatüre Yansımaları ve İnsanoğlunun Melekleşmesi Meselesi

Dr. Tolga Savaş Altınel

Öz

Semavi dinlerin kutsal kitaplarında meleklerin vasıfları, görevleri ve zaman zaman özel isimlerine rastlanmaktadır. Bunun ötesinde Yahudi geleneği melekler konusunda birbirinden farklı sınıflandırmalar yaparak bir melek hiyerarşisi oluşturmakta ve kutsal kitap yorumlarında bu meleklerle ismen atıflarda bulunmaktadır. Bu çerçevede ezoterik özelliklere sahip olan Metatron'un, "Küçük Yahve" olarak nitelendirilmesi yanında onun Enoch ile özleştirilmesi melek inancı açısından oldukça önemlidir. Zira Enoch'un Metatron'a dönüşmesi, "Düşmüş Melek" anlayışının karşısında "Melekleşmiş İnsan" inancına zemin oluşturmaktadır. Bu bağlamda bildirimizde İslami literatürde yer alan Metatron'la ilgili bilgilerin kaynağı ve bu bilgilerin hangi tür İslam kaynaklarında ne amaçla yer aldığı tespit edilerek Yahudi geleneğinin Metatron anlatımlarının İslami literatürdeki yansımaları ve izdüşümleri ele alınacaktır. Diğer taraftan İslam geleneğinde İdris peygamberin Enoch ile aynileştirilmesinin dolaylı bir sonucu olarak insanoğlunun melekleşebilmesi meselesi tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Metatron, Melek, Enoch, İdris

Yunan Şehirlerindeki Dini Yapının ve Yunan Tanrılarının Roma'ya Etkisi

Arş.Gör.Dr. Murat Katar

Öz

Din, kitleleri en çok etkileyen ve en çok şekillendiren olgulardan biridir. Devletler en eski dönemlerden itibaren dini odak noktalarına koyarak dini çerçevede savaşlar, fetihler, eğitim politikaları, ekonomik faaliyetlerde bulunmuşlardır diyebiliriz. Bütün bu gerçeği düşündüğümüz zaman dünya tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahip olan Roma Devleti'nin dini inancının da büyük bir önem oluşturduğu şüphesizdir. Yunan kültürü ve dini Roma'yı en çok etkileyen kültür ve dindir. Bunun temel sebebi Yunanistan'ın bulunduğu coğrafyadır. Yunanistan Doğu ile Roma arasında adeta bir köprü vazifesi görmektedir. Yunan ve Roma kültürleri belli bir noktaya kadar paralel olarak ilerlerken daha sonra Yunanistan'a gelen Büyük İskender Yunanistan'ın gelişip değişmesini sağlamıştır. Romalılar kendilerine özgü inançlarının yanı sıra Hellenistik Dönemde Yunanlılardan aldıkları ve benimsedikleri tanrılara ve dini geleneklere sahip olmaya ve bu dini yaşamaya başlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Roma, Yunan, Din, İnanç, Hellen

Religious Building In Greek Cities And The Impact Of Greek Gods On Rome

Abstract

Religion is one of the most influential and most shaped phenomena. From the earliest periods, states have been able to say that they have been engaged in wars, conquests, educational policies, economic activities in religious frames by placing them at religious focal points. There is no doubt that the belief of the religion of the Roman State, which has a very important place in the history of the world when we think of all this fact, is also of great importance. Greek culture and religion are the most influential culture and religion in Rome. The main reason for this is the geography of Greece. Greece is a bridge between East and Rome. While Greek and Roman cultures progressed parallel to a certain point, it ensured that Alexander the Great, who later came to Greece, developed and changed. In addition to their own beliefs, the Romans began to have the religion and religious traditions they had received from the Greeks in the Hellenistic Period, and they began to live this religion.

Keywords: Rome, Greek, Religion, Faith, Hellen

Zuhri ve 123/741 Yılındaki Haccı: Erken Dönem Hadis Tarihinden Bir Kesit

Arş.Gör. Recep Gürkan Göktaş

Öz

Medine kökenli hadis ve siyer alimi, fakih İbn Şihâb ez-Zuhrî (ö. 124/742) hayatının son yirmi yılını büyük ölçüde Suriye’de geçirmiş, bu dönemde tespit edilebildiği kadarıyla yalnızca dört kere (106, 113, 119, 123 yıllarında) hac vesilesiyle Mekke ve Medine’yi ziyaret etmiştir. İlmî otoritesi ve saygınlığı, rivayetlerinin bolluğu ve çeşitliliği, anlatımının güzelliği gibi sebepler, sadece Mekke ve Medine sakini hadis taliplerini değil aynı zamanda hac gayesiyle buralarda bulunan diğer pek çok kişiyi bu emsali az bulunur alimin meclislerine çekmiştir. Mâlik b. Enes, Leys b. Sa’d, ‘Ubeydullah b. ‘Ömer, Sufyân b. ‘Uyeyne, İbn Cureyc, İbn İshâk, Ziyâd b. Sa’d ve İbrâhîm b. Sa’d gibi alimler hac mevsiminde Zuhri’den hadis alma imkanı bulmuşlardır. Bu şahısların Zuhri’yle ilgili hatıraları, hicrî üçüncü asır hadis, rical ve tarih literatüründe kayda geçtiği kadarıyla, bize hicri ikinci asrın başlarındaki hadis rivayetinin keyfiyeti ile ilgili önemli malzemeler sunmaktadır. Nitekim hadis meclisleri, hadis alım yöntemleri, hadislerin yazılması, şeyh-ravi ilişkileri gibi hususlardaki bu malzeme hadis usulünün ve hadis tarihinin tematik ve kronolojik tartışmalarında önemli ölçüde, fakat dağınık olarak kullanılagelmıştır. Hicri ikinci asrın başlarında hadis rivayetinin nasıl gerçekleştirildiğini daha net ortaya koyabilmek için ilgili rivayetlerin bir arada değerlendirilmesi şeklinde mikro ölçekli bir çalışmanın parçacı yaklaşımlara nazaran yeni açılımlar sağlaması mümkün görünmektedir. Bu tebliğde Zuhri’nin özellikle 123 yılında yaptığı son haccıyla ilgili aktarılan anekdot ve hatıralar analiz edilerek hadis rivayet tarihinin çok önemli bir döneminin fotoğrafı çekilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zühri, Hadis Rivayeti, Hadis Tarihi, İlmi Etkileşim, Bilgi Aktarımı, Hac Mevsimi

Zuhri And The Pilgrimage Of 123/741: A Look Into The History Of Early Hadith Transmission

Abstract

Ibn Shihab al-Zuhri (d.124/742), a faqih and a scholar of hadith and siyar, though originally from Medina, lived in Syria most of his last twenty years, during which he visited Mecca and Medina only four times (in years 106, 113, 119, 123) for pilgrimage to the best of my knowledge. Because of his authority in hadith, his immense and nearly unparalleled knowledge concerning anything about the past, and his beautiful style, not only the residents of Mecca and Medina but also the pilgrims coming from other cities were attracted to the lectures of this great master. Famous scholars such as Malik b. Anas, al-Layth b. Sa’d, ‘Ubayd Allah b. ‘Umar, Sufyan b. ‘Uyayna, Ibn Jurayj, Ibn Ishaq, Ziyad b. Sa’d, and Ibrahim b. Sa’d seized the opportunity to study with him during the pilgrimage season. Memories of these students, as far as they were recorded in the 3rd century hadith, rijal, and history sources, provide us with significant materials regarding the nature of hadith transmission in early second century. These materials on hadith sessions, methods of receiving hadith, writing down hadiths, and the relations between masters and disciples has been to a great extent used in the thematic and chronological studies of the methodology and history of hadith but only in a scattered manner. However, to study these narrations together on a micro scale would potentially yield better results to understand how hadith transmission was performed in the early second century. In this paper, I attempt to portray one particular point in time of hadith history by analyzing the anecdotes and memories told by the disciples of al-Zuhri about his final pilgrimage in 123/741.

Keywords: Al-Zuhri, Hadith Transmission, History Of Hadith, Scholarly Interactions, Transmission Of Knowledge, Pilgrimage Season

Dinin Tanımlanma Sorunu ve Sekülerleşme

Dr. Öğretim Üyesi Akbarshah Ahmadi

Öz

Din, sosyolojik anlamda, en eski toplumsal kurumlar arasında yer almaktadır. Antropolojik çalışmaların verilerine göre bugüne değin dini geleneği olmayan bir topluma rastlanmamıştır. Bu minvalde Bergson'un isabetle vurguladığı gibi, geçmişte sanatsız ve felsefesiz toplumlar olmakla birlikte dinsiz bir toplum var olmamıştır. Ancak sosyolojik çalışmalarda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, dinin mahiyeti ya da dini tanımlama sorunudur. Bir başka ifade ile sosyal bilimlerde üzerinde konsensüs sağlanmış bir din tanımı bulunmamaktadır. Hâlbuki sekülerleşme tartışmalarında dinin tanımlanması, sekülerleşme kavramının tanımlanmasında belirleyici rol oynamakta, din tanımının belirlenmesi sekülerleşmenin mahiyetini ortaya koyarak tanımının yapılmasını mümkün hale getirmektedir. Zira sekülerleşme genel olarak bir dini azalma veya dini çöküşten bahsetmektedir. Dolayısıyla, öncelikli olarak azalacak ya da çöküş yaşayacak olgunun tespit edilmesi hayati önem arz etmektedir. Bu sebeple bir din tanımını olmadıktan sonra, bhusus sekülerleşme bağlamında dini olanın azalması ya da artmasından bahsetmek güç hale gelmektedir. Bu bakımından dinin tanımlanması, sekülerleşme tartışmaları açısından hayli etkin olmaktadır. Örneğin, dine işlevselci bir perspektifle yaklaşan bir sosyal bilimci, klasik dinlerin fonksiyonlarının bir kısmını icra edebilen Marksizm gibi bir ideoloji, fanatizm derecesine varan futbol takımı taraftarlığı ya da ruhçuluk gibi New Age hareketlerin varlığının yaygınlığını öne sürüp sekülerleşmenin hiç gerçekleşmediğini kolaylıkla iddia edebilmektedir. Öte yandan din ve dindarlığa özcü bir zaviyeden yaklaşan bir sosyal bilimci, özellikle Batı Avrupa toplumlarında geleneksel dini ritüellerde meydana gelen düşüşe işaret ederek sekülerleşmenin dini süpürüp sildiğini ileri sürebilmektedir. Bu tebliğde dinin tanımlanmasındaki zorluğun sekülerleşme tartışmalarını doğrudan bir çıkmaza sevk ettiği savunulmaktadır. Bu çerçevede tebliğde öncelikle sosyoloji ve din bilimlerinde dinin mahiyetine yönelik yaklaşımlar ele alınacak, akabinde bu konuda yaşanan sorunun sekülerleşme tartışmalarına nasıl yansıdığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din tanımları, sekülerleşme teorisi, din bilimleri

